

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **457**
G.J. van Middelkoop
Contacten met Nederlands
Gereformeerden

MEDITATIEF **462**
A M. de Hullu
Blijde tonen in de lijdensweken

WANDELEN MET GOD **463**
B. Luiten
Wie is voor Jezus?

OPNIEUW GELOVEN **465**
E. Brink
Gekrenkte liefde

ACHTERGRONDEN **468**
F. van der Pol
In het leerhuis van de
Nederlandse Geloofsbelijdenis 1

MAN, VROUW EN KERK **471**
E.A. de Boer
Werkende weduwen

**EVANGELISATIE
EN ZENDING** **475**
G. Markerink
De boodschapper en
de boodschap

en verder..
Meegewezen
Boekbespreking
Meegewezen

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

CONTACTEN MET NEDERLANDS GEREFORMEERDEN

Dit artikel is het tweede deel van een bespreking van het rapport duf Deputaten Kerkelijke Eenheid uitbrachten voor de komende synode van Zuidhorn. Vorige week keken we naar de samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Vandaag geven we aandacht aan de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken en het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte.

Voorgeschiedenis

Op de synode van *Ommen* in 1993 besloten we als Gereformeerde Kerken, dat deputaten eens moesten onderzoeken of er mogelijkheden waren contact te leggen met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

In 1996 constateerde de synode van *Berkel* met verdriet en teleurstelling dat dit onderzoek van deputaten geen perspectief opende voor samensprekingen op landelijk niveau. Waarom niet? Daarvoor waren drie redenen:

- binnen de NGK bestaat een te grote vrijheid in het omgaan met de belijdenis en

tolerantie van afwijking van de belijdenis;
de afspraken binnen het verhand van de NGK geven zoveel ruimte, dat een onbekrompen en ondubbelzinnige binding aan de leer onvolgende wordt gewaarborgd; de NGK hebben wel een nieuw ondertekeningsformulier voos predikanten vastgesteld, maar dit is niet als bindend aanvaard.

Om deze redenen achtte de synode het niet mogelijk, op dat ogenblik, op een verantwoorde manier met de NGK tot eenheid te komen in gebondenheid aan de leer van de belijdenis naar de

regels van een gereformeerde kerkorde.

Besloten werd de contacten voort te zetten, zodra de NGK bereid zouden zijn te gaan werken aan het wegnemen van wat nu als hinderpalen werd gezien. De Landelijke Vergadering die de NGK in 1998 in Doorn hielden, kwam niet tegemoet aan de bezwaren die de Gereformeerde Kerken hadden gecoppeld. De synode van Leusden van 1999 stelde vast, dat de bestaande belemmeringen niet waren opgeruimd. Ze zag dan ook geen mogelijkheden voor samensprekingen die gericht zijn op kerkelijke eenwording. Toch besloot deze synode, dat deputaten de

NGK moesten uitnodigen voor een of meer ontmoetingen om elkaar nader te bevragen. In deze verder verkennende ontmoeting - die dus niet het karakter van een op eenheid gerichte samenspreking zou hebben - zou het dan moeten gaan over de manier waarop beide kerken nu praktisch omgaan met de binding aan de belijdenis en over de vraag waar zij de grenzen voor tolerantie zien liggen.

Gesprekken

Deputaten spraken vijfmaal met de Commissie voor Contact en Samenspreking (CCS) van de NCK. Om helder te krijgen hoe beide kerken omgaan met problemen waarbij de binding aan de belijdenis in geding is, bekeken zij eerst drie situaties uit het recente verleden. Ze trokken de conclusie dat er geen principiële verschil van mening bestond over hoe je met die situaties moet omgaan en hoe dat is gedaan.

Binding en ruimte

Vervolgens spraken ze over de vragen: waar gaat het ons ten diepste om, als we hechten aan binding aan de belijdenis? En wat is de diepste drijfveer van Nederlands Gereformeerden als zij met die binding anders willen omgaan?

Onze deputaten zien het als taak van de kerk te 'bewaren wat ons is toevertrouwd' (1 Tim 6:20). We willen als kerken 'pijler en fundament van de waarheid' zijn (1 Tim. 3:15). Dat houdt in, dat we willen staan op het fundament van (de leer van) apostelen en profeten (Matt. 16:18, Ef. 2:20). De kerk heeft die leer in de loop van de geschiedenis beleden - lofzeggend, samenbindend en afgrenzend. Nog steeds aanvaarden wij deze belijdenissen als uit-

drukking van ons gemeenschappelijk geloof. Wij willen ook in de vorm van deze belijdenis als kerken samen gebonden zijn aan de leer van het evangelie en ons daarmee afgrenzen van alles wat van die leer afdoet. Dat geldt voor ons als kerken in het algemeen, en voor de voorgangers in het bijzonder.

Aan de NGK vragen deputaten dan, of zij dit ook willen en hoe hieraan in liet kerkelijk leven volgens hen zo goed mogelijk recht gedaan zou kunnen worden.

De CCS stelde, dat de NGK staan in de lijn van de gereformeerde traditie en op basis van de geloofsbelijdenissen. In overeenstemming met die belijdenis slaan voor hen centraal: het betrouwbare Woord van God, zijn oibegrijpelijk genade en de verlossing door het geloof alleen. Dit is de leer van Christus, verkondigd door de apostelen, waaraan zij zich gebonden waren. 'Met overtuiging dragen we die oude boodschap vandaag nog uit, met vallen en opstaan zoeken we naar eigentijdse wegen om die oude boodschap, dicht bij God en dicht bij mensen, door te geven aan elkaar, onze kinderen en onze naasten.' Daarbij vinden ze de gereformeerde belijdenis een goed hulpmiddel om ons te bewaren bij de bijbelse boodschappen vooral bij het centrum daarvan in het offer van de Here Jezus. Maar ze kennen de ervaring, dat sterke concentratie op de formulering van de leer en kerkorde het zicht op de eenheid kan verduisteren en mensen kan vervreemden van de inhoud. En ze kennen ook de ervaring dat meer ruimte in vormen en verwoording echt kan helpen om de genade van Christus te delen, trouw aan de boodschap en verstaanbaar in eigen tijd en cultuur. Aan de GKV vraagt de Commissie dan, of zij het belang herken-

KERNREDACTIE:

DRS G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER,
DRS A.L. TH. DE BRUIJNE,
DRS I.D. HAARSMA, DRS P. HOUTMAN,
DRS B. LUITEN, DRS K. DE VRIES,
J. WESTERT.

MEDEWERKERS

J.J.O. BAAS, DRS E. BRINK,
J.M. DE JONG,
DRS C. HOKSBERGEN,
DRS A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almere,
tel. 0546-870843 E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER

Pnnit Media bv, Bedum, Technische Realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholma Druk, postbus J, 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636. Fax 050 - 3012732
(0 v v Reformatie)
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank 66 30 92 620

ABONNEMENT

€ 47,- per jaar. Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 92,50,- per jaar (buitenland)
Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden

Losse nummers € 1,20 (incl. Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES

Prijs € 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

nen, dat de NGK hebben bij ruimte in gebondenheid aan Gods Woord, om met het evangelie verder te kunnen. En of wij begrijpen dat zij 'fijnmazige discussies' als over de ruimte voor gezangen en de toegang tot het Avondmaal moeilijk meer mee kunnen maken. En ook of wij kunnen aangeven, hoe een eventueel gezamenlijk kerkelijk leven er uit **zou** kunnen zien met minder kerkelijk papier dan bij de GKV en indien nodig meer dan bij de NGK.

Voor de GKV is her centrale woord binding, voor de NGK ruimte. Inhoudelijk kwamen deputaten en commissie dicht bij elkaar. Kun je in geval van afwijking van een onderdeel van de belijdenis dat niet centraal is, die afwijking tolereren, **of** moet je die ruimte opgeven terwille van de eenheid met andere gereformeerde belijders? En als er vragen rijzen over een onderdeel van de belijdenis, hoe kun je die dan bespreken? De CCS stelt dat het goed zou zijn om als NGK na *te denken over de vraag hoe de NGK zich meer materieel aan de belijdenis zou kunnen binden, en hoe er gereageerd zou moeten worden op afwijkingen van de leer.* De praktijk van een 'open' avondmaalsviering zoals die binnen de NGK gegroeid is, vindt de commissie onopgeefbaar: iedereen die daartoe in zijn gemeente gerechtigd is en Jezus Christus als zijn verlosser belijdt, wordt uitgenodigd om deel te nemen aan het avondmaal, ook al is hij geen lid van een NGK.

Landelijke Vergadering NGK

Op hun Landelijke Vergadering van 2001 spraken de NGK uit:

- dat zij er met verdriet in berusten dat CGK en GKV op dit moment geen basis zien voor gesprekken met **hen**,

- gericht op kerkelijke eenheid;
- dat de eenheid met de CGK en de GKV in het gemeenschappelijk belijden niettemin in hun ogen vraagt om meer kerkelijke eenheid;
- dat zij de zorg van beide zusterkerken over de manier waarop de eenheid in de leer bij hen bewaard wordt, serieus nemen en de bezinning daarop willen stimuleren.

Daarom droeg de vergadering de commissie op, een *gesprek aan te gaan met de kerken in regionaal verband*, ter bezinning op de **omgang** met Gods Woord en de belijdenis en daarover aan de volgende LV te rapporteren.

Daarbij moet aan de orde komen

- of de kerken iets herkennen van de zorg van CGK en GKV;
- hoe de kerken elkaar kunnen dienen bij het uitdragen van het evangelie, trouw aan de boodschap en verstaanbaar in eigen tijd en cultuur;
- hoe de kerken, 'op een wijze die bij onze kerken past', kunnen zorgdragen voor de benodigde eenheid in de leer.

Tenslotte kreeg de commissie de opdracht aan deputaten CGK en GKV **zo** goed mogelijk duidelijk te maken, hoe de NGK, met andere gebruiken maar hetzelfde doel, proberen om kerk te zijn op de basis van Gods Woord in overeenstemming met het belijden der kerk.

Waar staan we nu?

Terugkijkend zijn deputaten en commissie positief over de gevoerde gesprekken. Er was openheid om te luisteren naar elkaar. Over en weer was er een eerlijke poging de bedoelingen van de ander beter te begrijpen. Het onderling vertrouwen is gegroeid. Dat wil niet zeggen dat we

elkaar al helemaal gevonden hebben. De ruimte waar de NGK aan hechten, betekent niet meer dat de belijdenis alleen bindend is voor wat betreft de kern en het wezen van de leer, zoals in 1994 werd gesteld. Maar over wat de ruimte wel inhoudt, moet nog wel verder worden doorgeproken. Ook is nog niet duidelijk hoe de NGK het bedoelen, wanneer ze zeggen dat ze elkaar onderling voldoende kunnen aanspreken op de grondslag van Gods Woord en de belijdenis en hoe ze dat dan praktisch doen 'op een manier die bij hun kerken past'. En verder liggen daar de praktische vragen over het open avondmaal, de mogelijkheid om vragen over de belijdenis te bespreken en de vraag welke ruimte er **binnen** de kerk mag zijn voor verschillen.

Al met al concluderen deputaten, dat we wel een stap verder zijn. En dat er reden is om verder te gaan met ontmoetingen. Nog niet met samensprekingen die gericht zijn op kerkelijke eenheid. Daarvoor moet eerst nog een gemeenschappelijke basis gevonden worden in Schrift en belijdenis. Ook nu de NGK eerst een interne bezinning starten over de vraag hoe zij willen zorgen voor eenheid in de leer, is het belangrijk de contacten aan te houden en het groeiende vertrouwen te voeden in gesprekken over de andere thema's. Deputaten stellen **dan** ook aan de synode voor **hen** opdrachten te geven tot het voortzetten van de contacten.

Perspectief en hoop?

Als we dit alles lezen en op ons in laten werken, mogen we allereerst met dankbaarheid constateren, dat er perspectieven en hoop zijn, dat er in de nabije toekomst verdere innerlijke en uiterlijke toenadering komt. De

nuchterheid gebiedt ons daarbij wel, op te passen voor een optimisme dat misschien toch niet goed gefundeerd is. Ook in vriendelijke en invoelende contacten moet je soms tot de conclusie komen, dat je het niet echt eens bent. Ook in augustus 1995 rapporteerden deputaten dat ze in openhartige en hartelijke sfeer met de CCS gesproken hadden. Desondanks kwam er de gezamenlijke conclusie uit, dat er op dat moment geen consensus inzat. De CCS waren van gevoelen, dat bij de GKV niet de ruimte bestond, die zij toch wel wilden handhaven. Volgens DKE leidde die ruimte tot een al te grote tolerantie en zij zagen daarachter een andere manier van kerk-willen-zijn. 'Voor de GKV is het centrale woord binding, voor de NGK ruimte.' Over wat die ruimte inhoudt, moet nog worden doorgesproken, wat betreft de leer, maar ook wat betreft de praktijk van het kerk-zijn. Naast het open avondmaal komt dan ook de zuster als ambtsdrager in beeld. En meer algemeen het klimaat van grote vrijheid dat nogal eens genoemd wordt door broeders en zusters die onze kerken verlaten om zich aan te sluiten bij de NGK. Ik geloof oprecht, dat vele Nederlands Gereformeerden voor zichzelf hartelijk gereformeerd willen zijn, en dat het daarom fijn zal zijn als we elkaar weer kunnen vinden. Maar om met goed vertrouwen samen verder te kunnen gaan, zijn zowel zij als wij gebaat met een onbekrompen maar ook ondubbelzinnige eensgezindheid inzake de vraag hoe we gereformeerde kerk willen zijn in de eenentwintigste eeuw.

Ook bredere contacten gewenst?

In hun samensprekingen met de CGK en de contacten met de

NGK zijn onze deputaten kerkelijke eenheid op een gewetensvolle wijze bezig te zoeken naar kerkelijke eenheid op een gereformeerde basis en in gereformeerde stijl. Zien we daarnaast ook andere mogelijkheden tot contact met gelovigen die we ontmoeten, ook als zo'n contact niet direct in het perspectief van kerkelijke eenheid staat?

Er bestaat een *Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte*, waarin de Christelijke Gereformeerden, de Nederlandse Gereformeerden, de Gereformeerde Bonders en Confessionelen in de NHK en - tot voor kort - de synodaal Gereformeerde Kerken participeerden, terwijl op persoonlijke titel een lid van de Gereformeerde Gemeenten (en soms iemand van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken) meewerkte. Het COGG deed een verzoek aan onze synode van Berkel 1996 om een officiële afvaardiging namens onze kerken naar dit orgaan aan te wijzen. Maar deze synode wees dit af, omdat 'het COGG, in zijn huidige vorm, niet wezenlijk kan bijdragen aan een verantwoorde kerkelijke eenheid'. De participatie van de synodaal GKN was voor ons een struikelblok evenals het vrijblijvend karakter van de activiteiten, die ieder kon constateren die wel eens een vergadering van het COGG heeft meegemaakt.

In 1997 hadden onze deputaten kerkelijke eenheid echter een ontmoeting met het hoofdbestuur van de *Gereformeerde Bond*. De Bond verklaarde toen, dat ze zich met onze kerken verbonden weet in Schrift en belijdenis en op de inhoud daarvan aanspreekbaar is. Wel verschilt ze ingrijpend met ons inzake de kerk. Zij kiest ervoor, ondanks alles, te blijven binnen de Hervormde Kerk. De GB heeft gesprekken met de CGK, zonder

dat hiermee kerkelijke eenheid wordt beoogd. Maar wel wordt in die gesprekken een diepe geestelijke verbondenheid ervaren. Zo'n gesprek achtte zij ook mogelijk met de GKV, om elkaar aan te spreken en te bemoedigen vanuit de gereformeerde belijdenis. Ook actuele thema's als Schriftgezag en ontwikkelingen in de samenleving kunnen onderwerp van gesprek zijn. Dit alles rapporteerden deputaten aan de synode van Leusden. Dit en een soortgelijke vraag uit NG kring leidden tot de overweging: zou het toch niet goed zijn, naast contacten die gericht zijn op kerkelijke eenheid, ook contacten te hebben met een minder verstrekkend doel? Zou het niet zinvol zijn met elkaar contact te houden over theologische en ethische zaken en actuele ontwikkelingen die bedreigend zijn voor het geloof dat we gemeenschappelijk hebben en willen verdedigen? We staan in dezelfde wereld en we worden met dezelfde vragen van deze tijd geconfronteerd. Kunnen we elkaar helpen en opscherpen?

Naar een interkerkelijk overlegorgaan?

De synode van Leusden besloot deputaten op te dragen:

- vanuit het oogpunt van kerkelijke eenheid landelijke ontwikkelingen in andere kerkgemeenschappen en groeperingen bij te houden, zonodig nader te verkennen en daarop actief te reageren;
- de mogelijkheden te onderzoeken om te komen tot een overlegorgaan waarin gesprekspartners namens verschillende kerken en groeperingen van gereformeerde belijdenis elkaar ontmoeten om informatie over de geestelijke ontwikkelingen in elkaars gemeenschappen uit te wisselen en te bespreken.

Deputaten hebben dil zo opgevat, dat de contacten in dit overlegorgaan niet los mochten slaan van het streven naar kerkelijke eenheid, maar om zo te zeggen een *voorfase* daarvoor kunnen zijn. Als doelstellingen voor zo'n overlegorgaan stellen zij voor:

- *elkaar bemoedigen en opscherpen om in deze tijd gereformeerd te zijn;*
- *op deze manier her onderling begrip en vertrouwen versterken, en zo*
- *voorkomen dat gereformeerde belijders verder uit elkaar groeien en*
- *zo mogelijk een basis leggen voor samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid.*

Deputaten willen dit overleg echter niet in vrijblijvendheid laten verzanden. Daarom zou je duidelijke doelstellingen moeten formuleren en het overleg beperken tot een bepaalde periode.

Toch COGG?

Intussen kregen deputaten een brief van het COGG, met het verzoek om een open gesprek over de vraag of onze kerken even wilden wachten met liet opzetten van een eigen overlegorgaan. Kon wat we daarmee rilden niet ook in het al bestaande kader van het COGG gerealiseerd worden? Deputaten vonden dit besprekbaar, maar bleven moeite houden met deelname van de synodale GKN, omdat zij ruimte geven aan vrijzinnigheid. Naar hun idee zou de situatie anders zijn als 'veront-ruste' synodaal-gereformeerde deelnemers niet zouden zijn afgevaardigd door hun synode (en dus de GKN vertegenwoordigen), maar door het Gereformeerd Confessioneel Beraad - waardoor hun positie dezelfde zou zijn als die van de Gerefor-

meerde Bonders. Op deze manier zou de vrijblijvendheid eraf zijn.

Het gevraagde gesprek werd gehouden en het COGG kwam zelf met het idee in plaats van de GKN voortaan het CGB te laten deelnemen. Dat stelde het orgaan aan de orde in een gesprek met het moderamen van de synode van de GKN naar aanleiding van de kwestie Den Heijer. De uitkomst was, dat het COGG de synodale GKN niet langer toelaat als officieel lid. Deelname van de GKN is onge-loofwaardig geworden, omdat de 'leringen' van prof. Den Heijer wel gekritiseerd werden, maar toch toegestaan worden op kansel en kathedra. Tegelijkertijd besloot het COGG het CGR, dat dezelfde zorg heeft, te vragen te gaan deelnemen.

Nu de zaken zo liggen, stellen deputaten aan de synode voor, dat zij in gesprek gaan met het COGG om te bekijken of de doelstellingen die zij formuleerden voor een overlegorgaan, nagestreefd kunnen worden in het kader van het COGG. Als dat het geval is, kunnen we afzien van een afzonderlijk interkerkefijk overlegorgaan. Deputaten kunnen dan voorlopig als waarnemer deelnemen en de volgende synode kan een definitief besluit nemen over deelname in het COGG.

Ook hier hebben deputaten naar mijn indruk heel gewetensvol en verantwoord gezocht naar een goede weg om een breder gesprek mogelijk te maken met mensen die ons na staan, zonder dit los te koppelen van onze diepere wens om op een gereformeerde manier ook kerkelijk nader tot elkaar te komen.

Drs. G.J. van Middelkoop is eindre-

uit de kerken

Spakenburg-Zuid - Nieuw adres ds. H. Hoksbergen: Ongerweges 1, 3752 DP Spakenburg; tel.: 033-4805566 (privé) en 033-4893116 (werk); e-mail: h.hoksbergen@frecler.nl

Bienschoten-West - Beroepen (2e predikantsplaats): D. Ophoff te Nieuwegein

Urk - Bedankt voor beroep: C.J. Mewe te Spakenburg-Zuid

Soest-Baarn - Bedankt voor beroep: C.J. Mewe te Spakenburg-Zuid

Vereniging van predikanten - Het secretariaat van de Vereniging van Predikanten bij de Gereformeerde Kerken berust nu bij: ds. J.E. Kramer, Haringband 42.3371 JA Hardinxveld-Giessendam, tel.: 0184-622566, e-mail: j.e.kramer@gkv-hg.nl.

BLUE TONEN IN DE LIJDENSWEKEN

A.M. de Hullu

Ik was verheugd, toen men mij zei: Laten wij naar het huis des HEREN gaan. Onze voeten staan in uw poorten, o Jeruzalem. (Psalm 122:1,2)

Lijdensweken. Voorbereidingstijd voor Pasen. Je kunt het ook zo zeggen: we zijn onderweg naar die grote gebeurtenissen in Jeruzalem. Naar Golgota. Op naar Jeruzalem. De stad van het Paasfeest.

Blijde reis

De reis naar Jeruzalem. dat was iets om naar uit te zien. Daar dacht je al van tevoren met een blij gevoel aan. Wat een stad! Die tempel. dat feest, die offers. In Jeruzalem woont God onder zijn mensen. Daar voel je dat je bij God hooit, **meer** dan waar ook. Daar breng je de offers voor de Here. En je beseft weer zo heel goed: ik zou moeten sterven, maar God accepteert dit offer in mijn plaats. *Ik was verheugd, toen men mij zei: Laten wij naar het huis des HEREN gaan.*

Uit **alle** stammen kamen ze aange-reisd. Een opgewekte stroom mensen. Bij het naderen van de stad worden het er steeds meer. En de stemming stijgt. *Jeruzalem dat ik hemin, nu treden wij uw poorten in.*

Lijdensweg

Onder die blijde feestgangers is er in ieder geval Eén die het allemaal heel anders beleeft. Ook Jezus is onderweg naar Jeruzalem. Na zijn laatste periode in Galilea is Hij met zijn discipelen naar het zuiden getrokken. Al ver voor het paasfeest zijn ze vertrokken. Maar het is geen blijde reis. Een reis met ontmoetingen en gesprekken. Blijde momenten zijn schaars op die reis. Vaak moet Jezus lijden onder

onbegrip en onwil. Veel teleurstellingen beheersen deze laatste maanden voor het Pascha.

Maar het is vooral het doel van de reis, waardoor Jezus moeilijk ongeremd blij kan zijn. Hij heeft hetzelfde reisdoel als de andere feestgangers: Jeruzalem, de stad van de plaatsvervangende offers. Voor veel mensen een heerlijk reisdoel. Maar voor Jezus juist een gruwelijk reisdoel.

Om Hem heen gonst het van blijheid. Ten diepste om de verlossing van de zondeschuld. En die schuld moet Hij nu juist dragen. Straks tot het uiterste.

Spanning en angst houden de Here Jezus niet tegen om de reis naar Jeruzalem te maken. Maar die spanning en die angst zijn er natuurlijk wel degelijk. De keerzijde van al die uitbundigheid bij de feestgangers.

Inkeer en blijdschap

Deze weken zijn we onderweg naar het Paasfeest. We trekken als het ware mee in de stoet, die de stad van het feest nadert. In welke stemming?

Aan de ene kant is de lijdenstijd een tijd om stil te staan bij het lijden van onze Heiland. Niet afstandelijk maar betrokken. Hij leed pijn en angst om mijn zonden. In ieder moment van zijn lijden zie ik iets van mijzelf. Wat Hij leed, heb ik verdiend. Het bepaalt me bij de ernst van mijn zonde. Als Ik die zelf niet altijd zo zie, dan brengt God mij die wel onder ogen. Juist ook door in deze weken op het lijden van zijn Zoon te wijzen.

Zo is de tijd voor Pasen een tijd van bezinning en inkeer. De donkere kleuren overheersen. Het zijn weken om extra te beseffen hoe afhankelijk je bent van vergeving. En daarbij moet het ook wel sterker tot je doordringen wat er moet veranderen.

Tegelijk mogen we iets meebeleven van de blijheid die feestgangers om Jezus heen voelden. We zijn immers onderweg naar een feest waarop we de verzoening tussen God in uitbundig gaan vieren. Rij mijn bezinning en inkeer mag ik de blijde zekerheid hebben dat de vergeving van mijn zonden verdiend is. **Dat** geeft aan deze weken met hun donkere kleuren een feestelijk accent.

Naar Jeruzalem!

We zijn onderweg naar Jeruzalem. Het Lam dat geslacht is neemt ons mee naar het nieuwe Jeruzalem. Alleen door Hem komen we binnen. Want daar komt niets onreins binnen en niemand die de gruwel en de leugen doet. Maar wie in het hoek des **levens** van het Lam staat, komt door Hem de feeststad in. Wat moet Hij veel vuilheid van mij wegnemen. Maar Hij wil het. Laat ik **dan** ook opgewekt mijzelf aanpakken om mijn Eeven te veranderen. Wij gaan naar het nieuwe Jeruzalem
Kom ga met ons en doe als wij!

Ds. A.M. de Hullu is predikant van de Gereformeerde Kerk te Bunschoten-Oost

wandelen met God

Hoe kijk je aan tegen christenen, die in kerkelijk opzicht een andere keus maken? Of die zich misschien wel geheel afzijdig houden? Hoe hoog mag in eigen kring een conflict oplopen, wanneer de grondslagen niet in geding zijn? Hoe herken je iemand die Christus volgt?

Twee opmerkingen

Jezus maakte hierover twee glasheldere opmerkingen. Als mensen **niet** tegen ons zijn, zijn **ze** voor ons (Mk. 9:40). En als je niet voor Hem bent, ben je tegen Hem (Lk. 11:23). Het probleem lijkt alleen, dat deze opmerkingen elkaar lijken tegen te spreken. Aan de ene kant: als je niet duidelijk tegen bent, ben je voor. Aan de andere kant: als je niet duidelijk voor bent, ben je tegen. Het eerste lijkt veel soepeler dan het tweede. Maar waarom lijkt het tweede dan zo streng? Hoe kan het allebei waar zijn?

Wel, dat kan doordat Jezus sprak in verschillende situaties. Het is van blijvend belang dat goed te onderscheiden.

De ene situatie

Eens kwamen de discipelen zich beklagen over iemand, die in Jezus' naam boze geesten uitdreef, terwijl hij niet met de twaalfen de Heiland volgde. Dat moest niet mogen. **Zij** volgden Hem toch niet voor niets? En hadden **zij** niet die bevoegdheid ontvangen om genezingen te doen en boze geesten uit te drijven? Dan moeten anderen daarvan afblijven, of zich bij hen aansluiten. Dat was een duidelijk standpunt. De twaalfen hadden dan ook geprobeerd

een stokje te steken voor dat solistisch optreden. En **ze** wendden zich **tot** Jezus om hun gelijk te halen. Maat dan het verrassende antwoord: 'belet het hem niet, want wie niet tegen ons is, is voor ons'. Een les in **waardering**. **Want** er is niemand die Jezus in waarheid belijdt, of het moet hem van God geschonken zijn. En er is niemand die boze geesten uitdrijft, of hij doet het door de kracht die hij van boven ontvangt.

Daarmee zegt Jezus niet, dat dat solistisch optreden in alle opzichten in orde is. Maar Hij zegt wel, dat die man niet beschouwd moet worden als een tegenstander van Hem en de twaalfen. Ook al heeft **hij** zich niet aangesloten, hij is niet tegen Jezus, hij is **voor**.

Pikant detail hierbij is, dat de discipelen zelf onmachtig waren gebleken een zieke te genezen en een geest uit te drijven. Belangrijke oorzaak daarvan was, dat zij blind waren voor de lijdensweg die Jezus zou gaan. Zonden, ziekten en boze Feesten verdwijnen alleen doordat Hij al dat kwaad zal ondergaan, plaatsvervangend. Als je dat niet **ziet**, valt er weinig uit te drijven in Jezus' naam. Zo staan de discipelen machteloos, en ze snappen zelf niet waarom. Intussen blijkt elders die kracht wel aanwezig! Daar worden ze dan verontwaardigd over, want

dat klopt niet. Jezus roept ze tot de orde. Als in zijn naam krachten worden gedaan, is dat zijn zaak. En zijn zaak is nooit een bedreiging voor iemand die Hem liefheeft.

Het verschil zien tussen voor en tegen

Welke toepassingen heeft dat vandaag? Het bepaalt hoe wij ons om heen kijken en andere christenen waarderen. Gelovigen, die Jezus in waarheid belijden al hebben ze zich niet bij ons aangesloten om samen Hem te volgen.

Hiermee zijn niet diegenen bedoeld, die de naam van Jezus noemen terwijl ze die vrijwel volledig hebben uitgehold. Dat is nu niet aan de orde. Nee, we krijgen een les in waardering richting alle ware belijders van de enige Verlosser. Met hen kan nog veel te hoespreken **zijn**. Belangrijke items zijn bijvoorbeeld Gods verbond met Abraham, niet alleen voor de Jood maar ook voor de Griek. Hoe **dat** verbond doorloopt van het Oude in het Nieuwe Testament, hoe God daarin vandaag nog steeds de eerste is in zijn ontferming. En dat er buiten dat verbond geen speciale beloften meer zijn alleen voor de Joden, of specifiek voor het aardse **Jeruzalem**. Enx. Enorm veel misverstand en dwaling hangt daarmee samen. En toch kom je in dergelijke kringen zoveel toegewijd geloof tegen, de belijdenis van de enige Naam waarin wij behouden worden! Dan hebben we nog heel veel te bespreken, **maar** die mensen zijn onze tegenstanders niet. Dat **zij** van harte in Jezus geloven ontvangen zij van boven. Het is Gods zaak om het hun te geven.

Dan is er veel nog niet in orde, en vanuit de Schrift is er nog veel aan te dragen, maar we moeten wel het onderscheid zien tussen tegenstanders en voorstanders van het koninkrijk van God.

Conflictbeheersing

Datzelfde geldt intern, als ik dat hier even bij mag zeggen. Conflictstof hoopt zich op naar de eerstvolgende generale synode toe. Uitspringend punt is het Liedboek. En dan vooral de vraag of je in de gezangen de achtergrond van de dichters meeneemt of niet, of dat je de liederen ook kunt zingen vanuit de Schrift en je eigen geloof. De één poneert ten stelligste dat het gedachtengoed van de dichter beslissend is, en wil zo vrijwel geen gezang aanvaarden. De ander beperkt zich tot de tekst van de liederen, en vindt zo toch wel veel wat hij herkent en gelovig kan zingen. Daarover zal ik hier nu geen uitspraak doen. Maar ik wil wel vragen de proporties te bewaren van het verschil.

Over het zingen in het Liedboek kun je verschillend denken. Het kan zelfs leiden tot een verschillende praktijk, maar we laten ons toch nog niet aanpruten dat we elkaars tegenstander zijn geworden?! Reeds werpen sommigen zich op als een soori Elia-figuur, als waren zij de enigen nog die de Here in waarheid dienen. Dat gaat stellig te ver. Het Liedboek is ook maar het Liedboek, een manier van zingen. Niet onbelangrijk, maar het zit in de categorie van vormen en gestalten die kunnen wisselen.

Als we samen één spa dieper gaan, als we gaan zeggen wie Jezus voors ons is, zijn we het volstrekt met elkaar eens. Trouwens, elke generale synode begint daar ook mee. Een korte ceremonie, maar toch een hoofdelijke instemming met Schrift en belijdenis. Het geeft het kader aan, en de diepgang van onze verhouding.

Om vervolgens binnen dat kader

met elkaar te spreken, welke zaak het ook betreft.

De andere situatie

Op een ander moment was Jezus bezig te tonen wie Hij is. Hij dreef een boze geest uit, Hij deed tal van tekenen, Hij vertelde waarvoor Hij was gekomen. Op dat moment was daar niets meer aan toe te voegen. Hij wachtte op antwoord. Maar dat kwam niet. Mensen liepen peinzend om Hem heen, vroegen om nog een teken, deden kwalijke suggesties, hielden afstand.

Toen klonk het woord: 'wie niet voor Mij is, die is tegen Mij'. Helder als glas. In Jezus' zelfopenbaring zwaaien de poorten van het Koninkrijk open. Mensen mogen als kinderen binnenlopen. Maar als ze dat niet doen, slaan ze buiten. Als ze op dit moment geen 'ja' zeggen, is het 'nee'.

Reageren op God

Welke toepassingen geeft dat voor ons? Het bepaalt ons bij het belang van ons antwoord aan God. In de verkondiging zwaaien steeds opnieuw die poorten open van Gods koninkrijk. Dan moet je iets doen: reageren, belijden, binnengaan. In het Woord komt Jezus naar je toe, Hij zegt 'ja' tegen je. Dan wacht Hij op antwoord. Wie op zo'n moment niets zegt, zegt 'nee'. Vandaar het amen en het amenlied na de preek. Als een bewust antwoord, gemeenschappelijk en persoonlijk. Vandaar de goede gewoonte om na het Woord van God in gebed te gaan, om antwoord te geven vanuit je hart. We krijgen les in reageren op God. Nog steeds is het mogelijk om peinzend om een preek heen te lopen, en je meening daarover te geven. En dat mag. Als het daar maar niet bij blijft. Als Jezus werd verkondigd, kwam Hij hoogst persoonlijk naar je toe, gaf Hij zichzelf aan je, zei Hij 'ja' tegen je, en wat zeg jij dan? Als je dan geen 'ja en amen' zegt, van-

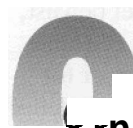
uit je hart, is het 'nee'. Glashelder. Tal van mensen lopen rondjes rond het kruis. Het wordt hen verkondigd, zondag aan zondag. Ze lezen ervan bij vrijwel iedere maaltijd. En vervolgens gaat het gesprek over afgeleide zaken, over bepaalde vragen die overblijven, misschien wel over het wel en wee in de kerk. Dat mag allemaal belangrijk zijn, rond het kruis valt veel te bespreken. Maar het enige wat nodig is moet je niet vergeten: **knielen!** En zo je Verlosser aanvaarden.

Herkenning

Op die manier is er tussen beide uitspraken van Jezus geen sprake van enige tegenstelling. Integendeel, beide opmerkingen versterken elkaar. Als je knielt aan de voet van het kruis, als je beseft wat je daarmee doet, dan kan het niet anders of je herkent daarin een ander die naast je neerbuigt. Je herkent die ene, allesomvattende overgave, waarin iemand zich aan Jezus toevertrouwt. Dan zie je een geloofsgenoot. Wet bestaat niet dat zo iemand je vijand is, zo zul je hem ook nooit behandelen. Maar wie zelf niet aan die overgave is toegekomen, zal dat in een ander ook veel moeilijker herkennen. Misschien wel helemaal niet. Dat was de reden dat de discipelen een voorstander aanzagen voor een tegenstander. Ze waren zelf nog, vreemd aan Jezus' lijdensweg. Ze dachten nog in termen van gelijk hebben en de meeste zijn. Zo kwamen ze ertoe de verschillen te benadrukken en die doorslaggevend te maken. Heel ontdekkend en beschamend. Wie is vóór Jezus? Teder die Hem te voet valt, ook al is zijn leven nog lang niet op orde. Ook al is nog kritiek op hem mogelijk. Je zoekt immers je leven buiten jezelf? En daar ontmoet je elkaar.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Is de hel er uiteindelijk wel?

ernieuw geloven

Wie durft het bestaan van de hel nog te verdedigen? Wie in een God gelooft die es 'een hei op nahoudt', kun rekenen op de volgende verdachtmaking: 'Het is toch te bar om van te praten, als wij aannemen dat er voor die gestorvenen, die niet het juiste geloofssysteem hebben gevolgd, krioelende en knagende wormen, alsmede eeuwige hoogovens van vuur en zwavel zijn gereserveerd, waarin zij eindeloos moeten branden? Juist zij, die willen geloven in zo'n sadistische God, mogen wel oppassen. Want juist die christenen, die zoveel op hun medechristenen hebben aan te merken, moeten rekenen op die wormen en die ovens waar je nooit uit komt'.¹ Hier gaat het nog om een geloofssysteem van medechristenen. Maar vandaag zou je rustig in kunnen vullen: anders-gelovigen. Wie de moed opbrengt vast te houden aan het bestaan van de hel, wordt er makkelijk van verdacht de hel aan anderen toe te wensen,

Waanvoorstellingen

Het kan haast niet anders of de hel roept een schrikbeeld op. Wie zou niet met huiver over deze plaats spreken? Gods Woord spreekt er heel sober over. Juist daardoor kan de Fantasie makkelijk op de loop gaan en is het gevaar van speculatie groot. Er bestaan veel waanvoorstellingen van deze afschrikwekkende plaats, die Gods Woord geen recht doen. Zoals het opstoken van hoogovens door vurige duivels die mensen martelen en pijnigen. Vreselijke wormen die voor eeuwig aan mensen blijven knagen. En het ongelimiteerd vonriwoekeren van het kwaad waar mensen aan zouden worden overgeleverd. Maar belangrijker nog dan dergelijke voorstellingen is dat de Here God zelf grof onrecht wordt aan-

gedaan. Dat gebeurt als. Hij wordt voorgesteld als een sadistische God, die de hel zou hebben gecreëerd als plaats voor zijn gruwelijke willekeur. Het protest tegen een sadistische Godsvoorstelling is terecht. Maar een protest tegen een sentimenteel humane Godsvoorstelling is dat evenzeer. God wordt dan voorgesteld als een lieverige God die geen recht heeft om op te staan. Dit in plaats van de liefdevolle God die zijn troon heeft gegrond op heilig recht (Ps. 97).

Geboden uitwegen

Er is door de eeuwen heen ook op andere of ontkennende manier over de hel gesproken. Uit de veelheid geef ik globaal drie posities door. Deze uitwegen worden meestal geboden om te kunnen

handhaven dat God echt liefde is. Een eeuwig voortbestaande hel zou vloeken met zijn liefde en haaks staan op zijn gerechtigheid. Die zou bovendien een nederlaag betekenen voor God, en zijn overwinning op het kwaad ter discussie stellen.

1. De hel als voorlaatste werkelijkheid. Dat wil zeggen: er bestaat wel een tijdelijk ontzetting, een helse schrik, maar na een kort- of langdurig verblijf in de hel volgt alsnog de heerlijkheid. Het begrip 'eeuwig' betekent in de Bijbel, zeker waar het over de hel gaat, niet oneindige duur, maar 'eeuw' als een lange periode. De hel is zo iets als een tussenfase, oftewel een vagevuur, waar mogelijk lieden zijn voor een herkansing of tijdelijke boetedoening.

2. De hel is er wel, maar blijft uiteindelijk leeg. God volstaat met een dreiging. Die dreiging is levensecht en werkelijk. Maar die heeft alleen de bedoeling tot inkeer te brengen en verandering te bewerkstelligen in het hier en nu. Het oordeel gaal net zomin door als de vernietiging van Nineve na de dreigende prediking van Jona. Het gevaar bestaat weliswaar, de hel is een werkelijkheid, maar dankzij de grote genade van God komt er uiteindelijk niemand in terecht.

3. De hel loopt op niets uit. De gedachte van de non-existentie wint aan populariteit. De tweede dood wordt voorgesteld als oplossing in het niets (annihilatio). Zoals Sodom en Gomorra voorgoed van de aardbodem zijn verdwenen, zo blijft er van de gestor-

ven ongelovigen niets over. Hun leven leidt dus tot niets, mensen worden dat zich ook niet bewust, omdat de hel betekent; een stille dood sterven en nooit meer tot leven komen. God zal uiteindelijk alles in allen zijn.

Zwakke pogingen

Ad 1. Op zichzelf genomen is het juist dat 'eeuwig' in de Bijbel kan betekenen: **lange duur, het langst denkbare**. Maar op plaats 11 waar de hel wordt aangeduid, kan daar geen sprake van zijn. In Mattëus 25:46 wordt hel eeuwige leven parallel genoemd met de eeuwige straf. En in Openbaring 14:11 wordt 'in alle eeuwigheden' nader omschreven als: **zij hebben geen rust, dag en nacht, die het beest en zijn beeld aanbidden** (vgl. ook Op. 20:10). De betekenis van 'eeuwig' kan hier moeilijk anders zijn dan: onophoudelijk, ongelimiteerd.

Ad 2. Het valt niet te ontkennen dat de dreiging heel wezenlijk kan zijn, zonder dat de voorzegging uitkomt, of dat het oordeel wordt uitgesteld. Dit met de bedoeling om tot inkeer op te roepen. Maar daarmee is nog niet gezegd dat het altijd zo **zou toegaan**. Er zijn volop schriftplaatsen aan te wijzen waaruit het tegendeel blijkt, en het oordeel wel degelijk wordt uitgevoerd, als bekering uitblijft. En hoe kan de hel nu leeg zijn, als God vanouds een bewaarplaats heeft voor satan en engelen die zijn afgefallen (Jud. 6; Op. 20:10)? Hoe kan er gesproken worden over 'zij die verloren gaan' (2 Tess. 2:10v), als die realiteit niet bestaat? Bovendien richt de waarschuwingen zich niet alleen op de ongelovige, maar zijn ze ook bedoeld als vertroosting van de gelovige die wordt vervolgd (2 Tess. 1; 1 Petr. 4; 2 Petr. 2)! Je kunt er bijbels gezien gewoon niet omheen, dat er uiteindelijk twee categorieën mensen zijn bij de opstanding en het oordeel (Mat. 25:31-34; Joh. 5:29; Rom. 2:7v; Op. 20:15).

Ad 3. De tegenstelling in de Bijbel is niet tussen zijn en niet-zijn, maar tussen leven en dood, als twee bestaanswijzen. De dood is geen non-existentie. De dood is wel afgesneden zijn van communicatie. Het geeft aan: verlamming, onmacht, gescheurd bestaan. Uit bijvoorbeeld Efeziërs 2:1 - 'jullie waren dood' - blijkt ook dat er geen sprake is van non-existentie. Die mensen waren **springlevend**, alleen zonder contact met God en overgeleverd aan zichzelf. Dood is beslist geen simpele uitdoving van het bestaan. Het is overigens ook niet juist dat Sodom en Gomorra voorgoed verdwenen zijn. De bewoners worden immers bij het laatste oordeel opgeroepen (Mat. 11:23-24).

Christus aan het woord

Wie heeft in de Bijbel het meest gesproken over de hel? **Christus!** Hij onderstreept zijn boodschap vlammend. Niet om mensen de stuipen op het lijf te jagen. Maar Juistom gerust te stellen! Christus is immers gekomen om van de hel te bevrijden. Niet alleen wat mensen hier en nu een aardse hel noemen. Maar ook de toekomstige! Moderne hellepredikers roepen: **de hel is hier op aarde zichtbaar** op tal van plaatsen (oorlogs-, aids-, en hongergebieden). Maar brengen zij het verlossende woord? Ze zaaien eerder paniek, want wie kan onze wereld van deze hel verlossen? Christus spreekt over **Zichzelf** als Degene die ervan verlost. De Zoon van God weet als enige echt wat de hel is. Hij spreekt uit ervaring, omdat Hij de hel op aarde heeft doorgemaakt (HC vr./antw. 44). En Hij spreekt geruststellend tegenover de grootste angst, de angst voor de hel, waaruit alle angsten voortkomen. Hij kan als enige Persoon van de hel verlossen.

Gekrenkte liefde

Voornaamste bezwaar dat aange-

voerd wordt tegen de hel, is dat die in strijd zou zijn met Gods liefde. Toegegeven, dit roept ook spanning op. Welke mens durft te beweren dat hij of zij daar echt uitkomt en dat ooit helemaal rond krijgt? En toch, een hel die in strijd komt met Gods liefde, kan niet bestaan. 'Nee' zeggen tegen Gods liefde, is 'ja' zeggen tegen de hel. Als iemand Gods liefde afwijst, kan hij niet zeggen dat een hel in strijd is met Gods liefde. **Want die hel is er juist, omdat hij die liefde verwerpt.** De hel is een afgewezen hemel. Dezelfde liefde waarmee God zijn Zoon heeft gegeven, dezelfde liefde waarmee Christus Zichzelf heeft gegeven, die liefde is het die veroordeelt. Wie Gods liefde veracht en verwerpt, roept Gods toom over zich op (Heb. 12:25-29). Dat is de heilige verontwaardiging. **niet** alleen van God de Vader, ook van God de Zoon: de toom van het Lam (Op. 6:16). God handhaaft in de hel zijn recht op liefde. **De hel is de plaats van Gods gekrenkte liefde.** God is en blijft voor eeuwig verongelijkt over mensen die Hem en zijn Zoon zo hartgrondig hebben afgewezen.

Het is opvallend, hoe Jezus met nadruk over de hel spreekt tegenover mensen die Hem verwerpen. Daarom kan Hij ook zo tekeergaan tegen de Farizeeën en schriftgeleerden die Hem niet hoeven. Ze weigeren Hem te erkennen. Ze volgen nu Christus' gangen. Ze slaan er met de neus bovenop, ze zien en horen wat er gebeurt. Maar als je toch Gods Zoon verwerpt, door God gegeven uit liefde om alles recht te zetten.... Als je Gods geliefde Zoon afwijst, dan terg je God tot hel uiterste. Je raakt zijn oogappel en krenkt zijn liefde!

Bezegelde onwil

God stort niemand in het ongeluk, maar Hij bezegelt menselijke onwil. Hij neemt onze verant-

woordelijkheid zo ernstig, dat de hel de consequentie is van het respect voor ons mens-zijn. Er zijn uiteindelijk slechts twee soorten mensen. De een zegt: Uw wil geschiede. en tegen de ander zegt God: uw wil geschiede (C.S. Lewis). De deuren van de hel zitten op slot. maar ze zijn aan de binnenkant op slot gedaan. Mensen hebben zichzelf voor God afgesloten. Hij laat hen over aan hun eigen verharding (vgl. DL 1.6).

God staat zijn eigen Zoon af, en laat Hem de dood ingaan, en mensen reageren met: 'mag ik U vriendelijk bedanken, ik heb U niet om gevraagd dat U het leed van de wereld op U nam. ik red mezelf wel, ik zoek het zelf wel uit'. Dat kunnen in de omgang aardige, vriendelijke mensen zijn die naar eigen zeggen geen vlieg kwaad doen. Het kunnen ook misdadigers zijn. Nazi Eichmann werd dertien maal vóór zijn executie bezocht door een predikant. Eichmann meende: 'ik heb niemand nodig die in mijn plaats sterft, ik heb geen vergeving nodig, ik wil die ook niet'. Als mensen Gods Zoon verwerpen, dan moeten ze maar met hun eigen ongerechtigheid blijven zitten. Met alle gevolgen van dien: eindeloos overgeleverd aan jezelf. Wai het zwaarst lijkt te worden aangerekend, dat is: de afwijzing van Christus, kennis hebben van Hem hebben (gehad), en Hem toch niet willen (Heb. 10:26-31).

Beeldend spreken

Als Christus over de hel spreekt, dan is het duidelijk dat hij in beelden spreekt. Mij maakt zelfs gebruik van symbolen die elkaar min of meer uitsluiten: buitenste duisternis en vuur. Een bonte schakering van beelden, die de voorstelling nooit sluitend maakt. Symboliek typeert. maar fotografeert niet (K. Schilder). Maar de beperkte voorstelling die Jezus geeft, is genoeg om te weten dat

het een verschrikkelijke plaats is, waar demonen huishouden. Het is de buitenste duisternis, omdat je vanuit jezelf onbereikbaar voor God bent en niet deelt in de hemelse heerlijkheid. Hoe kan het ook anders, want dáár schittert het werk van Christus. Terwijl datzelfde schitterende werk hier verblindt wie zich verhardt. En als op deze plaats het vuur gloeit, is dat dan niet het vuur van Gods verontwaardigde liefde? En als die intense dorst wordt beschreven, is dat niet het hevige verlangen naar liefde en geborgenheid, dat niet vervuld kan worden (Luc. 16:24), zodat je blijft overgeleverd aan jezelf? En is die hevige pijn niet veroorzaakt door dit immense gemis, omdat je de liefde voortdurend moet ontberen?

Grote genade

De Schrift bewaart ons voor minimalisme. Het lijkt soms of een kleine groep behouden wordt (Mat. 22:14), maar mogelijk slaat dit op het joodse deel tijdens de periode van Jezus' aanwezigheid op aarde. Andere schriftplaatsen leggen grote nadruk op de groei en de aanwas (Mat. 8:11-12; Mat. 13). En niet te vergeten de menigte die niemand kan tellen (Op. 7:9). Hoeveel zullen ons niet voorgaan. Hoeveel laatsten zullen niet de eersten zijn? Hoeveel kleinen zullen niet de groten zijn? Gods barmhartigheid roemt tegen het oordeel (Jak. 2:13). Het is niet aan ons de omvang van de genade vast te stellen. Laat staan dat wij God zouden durven beleren in barmhartigheid. Wij mogen er in elk geval nooit een gesloten systeem van maken, dat wij vervolgens aan God opleggen. Alsof wij liet minimum aan kennis bepalen dat voor de zaligheid nodig is.

Mens, wie ben je? Nooit kom je op de plaats van waaruit God beoordeelt. Het is niet aan ons om te beoordelen: zou hij er zijn, zou zij er zijn... Al tellend en wegdend, passend en metend vergeet je het

beproeven van je eigen hart (K. Schilder). God is meer(der) dan ons hart (1 Joh. 3:20). Ons rest niets anders dan te vertrouwen op God, de Allerhoogste. Volkomen barmhartig en rechtvaardig is Hij! Wie heeft mensen ooit meer liefgehad?

In Christus

En wie nog nooit van Hem hebben gehoord, maar hoogstens een godsbesef hebben? En de vele miljoenen aanhangers van andere religies? Hoe zal het hun vergaan? Al die kinderen, die nooit met het Evangelie zijn opgevoed? Zouden kansarme kinderen in een kansloze hel terecht komen? Over het lot van de onwetende laat de Bijbel zich niet of nauwelijks uit. Maar denk nooit te klein van Gods genade. Gods hart is altijd ruimer dan ie denkt. Augustinus, Luther, Zwingli, Melancthon, ze hebben ieder de mogelijkheid opengehouden dat God bij het laatste oordeel bepaalde heidenen zal kunnen vrijspreken. Ze deden dat op grond van teksten als: vele eersten zullen de laatsten zijn, en ze zullen komen van oost en west (Mat. 8:11; 19:30; 20:12). Het is voor God niet onmogelijk om mensen buiten prediking en doop om, rechtvaardig te verklaren. Daar is Hij vrij in als de soevereine God. Maar wie dan ook, niemand kan ooit behouden worden zonder de verdienste van Christus! Alleen is liet niet aan ons om daarop te speculeren of daarvan uit te gaan. Wij moeten het doen met: wie de Zoon heeft, heeft het Leven; wie de Zoon niet heeft, heeft het leven niet (1 Joh. 5:12). Want hoe je het ook wendt of keert: buiten Jezus Christus om is het leven een hel.

Ds. E. Brink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Waddinxveen

¹ Ds. A.J.R. Brussaard, *Als erin mis op het dak Wrede trekken in het christelijk belijden*, Baarn 1978.

IN HET LEERHUIS VAN DE NEDERLANDSE GELOOFSBELIJDENIS I

F. van der Pol

achtergronden

*In een tijd waarin de belijdenisgeschriften niet alleen ter discussie staan maar ook een belangrijke rol spelen in herenigingsprocessen van kerken, is het zaak dat er over de inhoud en achtergronden van deze geschriften helderheid bestaat. In dit verband halen we in twee afleveringen de publicatie *Kostbaar belijden naar voren, een 382 pagina's tellend boek over de theologie van de Nederlandse Geloofsbelijdenis*.¹*

Kostbaar belijden presenteert zich als naslagwerk op een van de belangrijkste belijdenissen van het gereformeerd protestantisme, de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Dit boek van dr. W. Verboom, docent Gereformeerd Protestantisme en Catechetik aan de Kerkelijke Opleiding van de Nederlandse Hervormde Kerk verbonden aan de Theologische Faculteit te Leiden, verscheen in de loop van 1999. Kort tevoren was bekend geworden dat de deuren van deze kerkelijke opleiding noodgedwongen zouden dichtgaan. De auteur droeg heb daarom op aan de laatste lichting van zijn studenten. In het Woord Vooraf bedankt hij studenten en collega's voor de inspiratie en aanmoediging die hij ontving bij het schrijven. Hij kijkt terug op een periode van inspirerende, hartstochtelijke beoefening van de theologie.

In Kampen hebben we liet boek bij de colleges Symboliek doorgenomen. De meeste studenten ervaren het werk als goed leesbaar en toegankelijk. Onze gezamenlijke leerervaring geven we graag door.

Opzet

Wat voor boek over de NGR heeft Verboom geschreven? Z'n diepste intentie verwoordt hij in de inleidende *Kostbaar belijden*. Hij zegt hierover: "De inhoud van deze belijdenis is me zeer lief. Ik adem daarin. Tegelijk probeer ik in de titel aan te geven dat dit belijden De Bres en zijn generatie zeer veel gekost heeft" (9). Dit laatste geeft de NGR voor Verboom een meerwaarde. Het daagt hem uit om op een tijdbetrokken manier de kernen van deze belijdenis ook voor vandaag theologisch te doordenken en op hun actualiteit te bevragen. De beschrijving van de theologie van de NGB vindt plaats aan de hand van een tiental thema's. Het gaat om de volgende onderwerpen: De enige God; hoe God door ons gekend wordt; het gezag van de heilige Schrift: de schepping van de mens, de zondeval en zijn gevolgen; de goddelijke verkiezing: de verzoening door Christus; de rechtvaardiging door het geloof; heiliging en goede werken; de overheid; het laatste oordeel. Ofwel de NGB-artikelen

1, 2, 5, 14, 16, 21, 22, 24, 36 en 37. Volgens de auteur is de gemaakte keuze representatief voor het theologisch gehalte en het klimaat van deze belijdenis (30). Zijn selectie uit de onderwerpen van de NGB motiveert Verboom ander verwijzing naar een eerder werk over de Heidelbergse Catechismus.³ Daarin zijn meerdere onderwerpen behandeld, die nu niet opnieuw aan de orde hoeven te komen. Voor een naslagwerk over de theologie van de NGB lijkt ons dit geen goed argument. Een werk dat echt naslagwerk over de NGR wil zijn, behoort alle artikelen artikelsgewijs te behandelen. Dit is voor 27 van de 37 artikelen achterwege gebleven. Zo worden, om een voorbeeld te noemen, de artikelen over de kerk overgeslagen omdat de leer over de kerk al in de eerdere hoek over de HC is besproken. Maar de theologie van de HC is toch niet zonder meer gelijk te schakelen met die van de NGB? De behandeling van het thema 'kerk' is in de NGR veel uitgebreider. De valse kerk en de kenmerken van de ware kerk komen in het kader van de HC helemaal niet aan de orde. Het boek van Verboom is volgens ons geen handboek over de NGB, maar behandelt uitvoerig een tiental aspecten van de NGR. Elk hoofdstuk heeft dezelfde opbouw en begint met de weergave van de oorspronkelijke (Franse en Nederlandse) tekst, en de tekst van de *Confessio Gallicana*, het voorbeeld-model voor de NGB. Daarna krijgt de geschiedenis van de tekst aandacht: wijzigingen die in latere

uitgaven tot stand zijn gekomen worden vermeld. Vervolgens wordt aangegeven hoe het onderwerp van het te bespreken NGB-artikel aan de orde komt in andere reformatorische belijdenissen. Daarop volgt een dogmenhistorisch overzicht over de wijze waarop over het te behandelen thema in de loop van de tijd is gedacht; met als zwaartepunt de theologische kernen die De Bres aan de orde stelt. Elk hoofdstuk sluit af met een paragraaf waarin Verboom ingaat op actuele gedachten rond het betreffende thema. Hij treedt dan in gesprek met theologische woordvoerders in onze tijd.

Belijden in context

Een punt van waardering is dat Verboom oog heeft voor de context waarin de NGR is opgesteld. Dat blijkt uit het inleidende hoofdstuk waarin kort maar duidelijk de ontstaansgeschiedenis van de belijdenis wordt weergegeven. De politieke en godsdienstige omstandigheden waaronder De Bres tot zijn unieke belijdenis-daad kwam, worden de lezer goed duidelijk. Ook voor de persoon van De Bres vraagt Verboom aandacht. Hij stond in de frontlinie van de strijd voor de reformatie. Het was een moedig mens die voor het evangelie zijn leven gaf. Een bijzondere eigenschap van De Bres, Verboom is er door geboid, is zijn intentie om waar mogelijk verschillen tussen mensen en meningen te overbruggen, zoals tussen lutheranen en calvinisten. Hij noemt hem een pontifex, een bruggenbouwer, een zich opofferend priester: "Door zijn optreden in de context van zijn tijd te zien, word ik door deze martelaar er aan herinnerd dat de fundamenten van de reformatorische kerken, historisch gezien, gebouwd zijn op de geloofsmoed en het offer van mensen zoals De Bres ... Zijn

roepingsbesef en zelfverloochening roepen diep respect bij mij op" (25). Aandacht voor de context blijkt ook uit het feit dat elk hoofdstuk een gedeelte bevat over wat andere belijdenisgeschriften uit die periode over het onderwerp te zeggen hebben. Dit is methodisch gezien een juiste stap. Het maakt je als lezer ervan bewust dat de NGB niet op zichzelf staat, maar vele andere vormen van protestants belijden naast zich kent. Dit scherpt het besef dat eenzelfde reformatorisch belijden kan worden verwoord in een veelvoud van geloofsformuleringen. De les die we hieruit trekken is deze: het gaat om trouw aan het Woord van God. We moeten elkaar niet op woorden vangen, als we hetzelfde bedoelen. De kerken van de reformatie hebben voor de nieuwe omstandigheden gezocht naar adequate woorden en begrippen, wat resulteerde in een veelvoud van geloofsformuleringen. In verschillende context van tijd en plaats wilde men aan God trouw blijven in een rijkdom aan credovormen. Pluralisme van credoformuleringen is goed te verenigen met geloofstrouw. Het nodigt de kerken bijna vier eeuwen later uit om onder drastisch gewijzigde omstandigheden eveneens te zoeken naar adequate vormen van geloofsexpressie.

Bij ieder artikel dat Verboom behandelt, geeft hij ook de geschiedenis van de tekst. Er zijn aan de tekst van de NGB in de loop van de tijd dingen veranderd. Telkens zo'n overzicht van wat er bij latere uitgaven veranderd is en waar en wanneer, maakt het boek meer compleet. Maar het blijft wat opsommerig, zeker als er niet wordt ingegaan op de vraag waarom de tekst is veranderd en waarom andere belijdenisgeschriften andere

accenten leggen. Dat zijn toch vragen die opkomen bij de lezer. Het is jammer dat Verboom met de door hem vermelde gegevens zelf verder nauwelijks iets doet. Uiteraard kan de lezer zelf op zoek gaan naar een antwoord, maar het zou in een naslagwerk wel prettig zijn als wordt aangegeven waarom genoemde vragen niet worden behandeld en waar informatie kan worden gevonden als de lezer zelf op zoek wil naar een antwoord. Verder vermeldt Verboom niet alle veranderingen in de NGB. In zijn Woord Vooraf kondigt hij dat al aan: veranderingen worden alleen genoemd wanneer die relevant zijn. Maar welke criteria hij daarvoor hanteert, vermeldt de schrijver niet. Als lezer blijf je zitten met een vraag. Waarom zijn de genoemde veranderingen wel relevant en de niet-genoemde niet?

Geraakt door de inhoud

Verboom schrijft op een bewogen manier. Hij is geraakt door de inhoud van de NGB. Die inhoud bepaalt naar eigen zeggen zijn leven. Door heel het boek heen merk je dat. Verboom voelt zich diep verbonden met de opsteller van de belijdenis. Hij probeert zich helemaal in te leven in De Bres en in diens tijd. Op de achtergrond staat de donkere schaduw van de vervolgingen. Dat duistere wordt hoopgevend belicht vanuit de belofte van God. Gerichtheid op Gods toekomst biedt hoop en kracht. Er hoeft geen angst te zijn. Straks is er sprake van het volop genieten van Gods beloften. In het centrum bij het laatste oordeel staat immers Jezus Christus. Wanneer het oordeel komt, legt Christus de laatste hand aan het reddingswerk. Hij gaat niet om de geteisterde schepping heen. Inzet is kosmische vernieuwing, opstanding van lichaam en ziel; een troostrijke gedachte in een

tijd van marteling, verbranding en angst voor het verminkte. Er is sprake van continuïteit, maar ook van discontinuïteit: ik blijf dezelfde, maar het verderfelijke wordt onverderfelijk en het sterfelijke onsterfelijk. De wederkomst en de voleinding beschouwt Verboom als het fundamentele perspectief van heel De Bres' belijdenis.

Als centraal theologisch thema noemt Verboom de relatie van de veelbelovende **God** en de genade ontvangende mens. Het verbond vormt in de NGB de verborgen goudader. Al wordt het verbond weliswaar weinig met zoveel woorden genoemd, het is steeds de dragende grond onder alles wat gezegd en beleden wordt (27).

De stijl van Verboom is betrokken en gevoelvol. Hij heeft erg veel waardering voor Guido de Bres. Toch vinden we dat Verboom moet oppassen als het gaat om het weergeven van gevoelens en ideeën van Guido de Bres. Bij artikel 5 over het gezag van de Schrift schrijft hij: "Ik zie in gedachten De Bres in zijn schuilplaats in Tournay (Doornik) zitten met de bijbel in zijn handen en er stroomt een intens gevoel van verwondering door hem heen. Hij staat plotseling op en roept uit: 'Nous recevons tous ces livres'" (95.96). En bij artikel 14 over de schepping en val van de mens: "Tussen het gebladerte in de hof kronkelt zich een derde in het spel. De mens heeft 'de oorden woorden des Duyvels gheboden', roept De Bres verbijsterd uit. Het 'ghebot des levens (...) heeft hy overtreden', voegt hij er als een gebroken man aan toe". En iets verderop: "De Bres biecht het ook maar eerlijk op: 'Boos, arch verblind van verstande, verdorven in alle sync weggen.' Elk woord doet hem pijn" (131, 133). Dit soort stijl komen we constant tegen in het boek. Is dit het gevoel van De Bres of

spreekt hier Verbooms eigen gevoel? Je moet uitkijken met het al te gemakkelijk weergeven van expressieve gevoelens van De Bres, zeker in een handboek.

Verantwoording van keuzes?

In liet dogmenhistorische gedeelte van ieder hoofdstuk haalt Verboom bepaalde theologen aan. Waarom nu juist die en die theoloog in dat gedeelte? Zo citeert hij op pag. 242-243 eerst Luther over het verband tussen rechtvaardiging en heiliging, daarna Calvijn en vervolgens J. Koopmans. Waarom de laatste wordt genoemd en geen ander, wordt de lezer niet duidelijk gemaakt. Deze onduidelijkheid doet zich herhaaldelijk voor. Zo is de reden voor het vermelden van A. Rotterdam en J.I. Doedes in het hoofdstuk over het laatste oordeel niet duidelijk. Ook de opmerkingen aan het slot van het hoofdstuk over de Heilige Schrift (103) hangen wat in de lucht. De namen van de theologen Bultmann, Barth en Schleiermacher worden daar genoemd. De theologie van Bultmann, respectievelijk die van Barth is een reactie op het theologiseren van Schleiermacher. De laatste wordt wel genoemd, maar de lijnen die er theologisch zijn te trekken, worden niet gegeven. Dat is jammer, want het is voor een beter begrip goed om te laten zien dat de eerste twee theologen werkten aan de erfenis van de laatste, maar dat ieder dit doet op een heel eigen manier.

Verboom geeft ook niet duidelijk aan waarom hij een bepaald onderwerp wel of niet behandelt en waarom hij in een hoofdstuk ineens een uitstap maakt naar een andere theoloog of discussie. De lijn in de verschillende hoofdstukken wordt daar uiteraard niet helderder van. Het dogmenhistorisch overzicht heeft zo veel

willekeurigs. De keuzes worden niet verantwoord. Kortom: Verboom geeft op zich wel goede (theologische) gedachten, maar er zit weinig lijn in, waardoor deze aan kracht verliezen. Het plotseling noemen van een bepaalde persoon of een bepaalde discussie maakt zijn boek over de theologie van de NGB theologisch wel zwakjes.

Bruikbaarheid

Kostbaar belijden is voor een brede lezersgroep goed bruikbaar. De NGR wordt op betrokken en actuele manier neergezet. Daarover nog wat meer in de volgende aflevering. Het boek leest prettig. Je kunt het erbij pakken als je iets over de inhoud van de behandelde thema's wilt weten. Je kunt het gebruiken voor het vergelijken van de verschillende edities of voor een snelle vergelijking van de NGB met andere belijdenisgeschriften. Het boek biedt een aantal interessante luisteroefeningen in het leerhuis van de NGB. Deze zijn niet alleen voor theologen geschikt, maar voor ieder die zich wat meer in de NGB verdiepen wil.

¹ N.a.v. W. Verboom, *Kostbaar belijden: de theologie van de Nederlandse Geloofsbelijdenis*. Zoetermeer: Boekencentrum, 1999, 382p, f. 54.90.

De NGB is een van de ongeveer 60 gereformeerde belijdenissen die staan afgedrukt in E.F.K. Müller, *Die Bekenntnisschriften der reformierten Kirche*. Zurich: Theol. Buchh., Nachdr. 1987.

² W. Verboom, *Een gids voor her leven. Eenvoudige uitleg van de Heidelbergse Catechismus*. Kampen: Kok, 1992.

Dienende vrouwen in het Nieuwe Testament 2

Man, vrouw en kerk

Zuster Nymfa is al op leeftijd. Ze woont alleen in haar kleine huisje in de Straat van de Mandenmakers, niet ver van de rivier; Bij de grote aardbeving in het jaar 17 heeft zij haar man en hun twee kleine kinderen verloren. Haar oudste en enig overgebleven zoon is al lang geleden naar Alexandrië in Egypte geëmigreerd. Soms krijgt zij een brief van hem, over zee met een schip vervoerd. Nymfa heeft sinds kort een stok nodig bij het lopen. Verder is zij nog gezond en helder van geest.

Maar wie heeft haar nog nodig? Door de prediking van Paulus, de kleine apostel, is zij tot geloof in Jezus Christus als Heer gekomen. Nog altijd geniet zij van elke samenkomst van de gemeente. Maar wie heeft haar nodig? Het vlechten van manden gaat de laatste tijd steeds moeilijker. Het kleine beetje inkomsten droogt op. De pijn in haar gewrichten is nooit meer helemaal weg, En wie luistert er nog naar haar? Steeds inniger bidt zij het Maranatha. 'Kom, Jezus, kom!' Als weduwe in de ware zin van het woord heeft zij haar hoop op God gevestigd. Zo houdt ze het vol.

Weduwen in Efeze

Op welke wijze zien we gelovige vrouwen in de jonge kerk ingeschakeld? Hebben zij duidelijk omlijnde taken? Is er een type-ring te vinden die als taakomschrijving dienst doet? In het eerste artikel zagen we: de type-ring 'diacones' komt in het NT niet voor, wel één keer die van 'diaken' voor zuster Fébé. In het kader van het geestelijk profiel van de diakenen in 1 Tim. 3 worden ook 'vrouwen' genoemd die dienend in de gemeente bezig zijn. Diakenen en vrouwen, 7ij aan zij. Duidelijk is: op het tweede taakveld, naast de dienst van

het Woord, zien we vrouwen aan het werk.

Ik beschreef het type van de weduwe in het verhaal van Nymfa. Een echt bijbels voorbeeld van zo'n dienende vrouw is Tabita, in Handelingen 9. We ontmoeten haar in het gezelschap van 'de weduwen'. Was zij zelf ook weduwe? Op zoek naar de dienst van de gelovige vrouw in het Nieuwe Testament volgen we het spoor naar de 'ware weduwen' in 1 Timoteüs 5.¹

Het ambt van weduwe?

In 1 Tim. 5:3-16 beschrijft Paulus een categorie vrouwen die hij

niet diacones noemt, maar 'ware weduwen'. Op de betekenis van die term ga ik straks in. Voorop stel ik de vraag: hadden deze vrouwen een officiële functie in de jonge kerk? Dat zou houvast geven in ons denken: vrouwen in functie!

Om een onverdachte bron te noemen: de Staten Vertaling uit de 17e eeuw verklaart bij vers 9 over het 'in aanmerking komen van weduwen': 'Namelijk tot het ambt eener diakones, welke in de eerste Kerk de gemeente diende onder zieke, vreemde en arme lieden, en die daarvoor door de gemeente, in nood zijnde, werden onderhouden.' De tekst van de Bijbel noemt haar geen diakones, maar de kerken van de Reformatie hadden er geen moeite mee hier een 'ambt' (taak, roeping) voor vrouwen te zien!²

In onze tijd heeft J. van Bruggen opnieuw aandacht gevraagd voor deze exegese. Een weinig gelezen bijbelhoofdstuk gaat opnieuw open! Hij komt tot de conclusie dat 1 Tim. 5 niet eerst de zorgvraag van weduwen beschrijft, maar een zorgtaak voor weduwen in de gemeente. Mijn vragen zijn: wat leert dit hoofdstuk ons over de dienst van vrouwen toen én hoe kan dit vandaag in de kerk toegepast worden? Op die vragen kom ik aan het eind terug. Eerst roep ik de uitleg van prof. Van Bruggen in herinnering.

De alleenstaande weduwe

Laten we eerst stilstaan bij die

vreemde term 'ware' (vers 5) of 'werkelijke' weduwe (vers 14). Voor ons is weduwe een eenduidig begrip: je bent een weduwe, als je echtgenoot is overleden. Je bent weduwe, of je bent het niet. Het woord roept verdriet op: als je degene niet wie je één was, moet missen. In Efeze en voor Paulus lieft het woord weduwe een scherpere betekenis: *zij die berooid en/of alleen is achterblijven*. In het Grieks kan er zelfs een vrouw mee worden aangeduid die door haar man in de steek gelaten is. Een 'werkelijke' weduwe is dus een vrouw die (niet alleen haar man niet, maar) niemand meer heeft. Niemand die voor haar zorgt of om zelf voor te zorgen. Een alleenstaande vrouw. Met de bijbetekenis: zonder financiële zekerheid. De oudere exegese van de Reformatie en de nieuwere van iemand als prof. Van Bruggen leert ons denken aan een omlijnde groep weduwen die in de gemeente een bepaalde plaats en taak hebben. Je hebt dus in de gemeente vrouwen die weduwe zijn (zonder iets van hun verdriet af te doen), maar toch nog een sociaal verband hebben. Er zijn ook vrouwen die 'écht weduwe' zijn, omdat zij om haar heen niemand meer hebben om voor te zorgen.

Om te vatten wat Paulus bedoelt, moeten we rustig lezen. Hoe beschrijft hij deze weduwen in haar sociale isolement? Ik lees in vers 5 de volgende karakterisering: 'Zij heeft haai- hoop op God gevestigd en volhardt in haar smekingen en gebeden dag en nacht'. Daarbij Icvet de Bijbel ons de levende illustratie van Anna, de profetes, die we Lukas 2:37 ontmoeten. 'Zij diende God onafgebroken in de tempel, met vasten en bidden, nacht en dag.' Weduwen zoals zij hebben in het leven niemand meer, alleen de Here. Zij zijn Hem dan ook vols-

trekt toegewijd! Letterlijk staat er in 1 Tim. 5:5: 'Zij volhardt in de smekingen en de gebeden' (niet: 'haar'). Weduwen zijn in grote trouw betrokken bij de gebeden van de gemeente. Zoals ook Anna zó in de tempel kwam. Ze sloeg geen gebedstijd over.

Weduwmoeders

Moeder Maria kent Nymfa goed en is, net als zij, weduwe. Ze sche- len weinig in leeftijd. Marin is 63. Haar vier zonen zijn getrouwd en wonen – gelukkig – in Efeze. De twee oudsten zijn tot haar verdriet niet tot geloof in Christus geko- men. Haar twee jongsten, met hun vrouwen, wel. Geprezen rij de Heer! Zij wonen in haar grote huis in het centrum. De jongens hebben een eigen bedrijf. De oud- ste is zelfs kopersmid in het gilde van de Artemis tempel. De schoondochters doen ook vaak een herrie op moeder Maria om in hun drukke gezinnen hij te springen. Ze zou wel meer voor de gemeen- te willen doen. Mensen dan moet zij de kinderen loslaten. En is zij ook haar gesprekken met de groten en de kleintjes kwijt. Wat zullen de oudste jongens van haar zeggen als zij het huishouden uit handen geeft? Er is zoveel te doen. Ze heeft een groot hart, maar slechts één paar handen.

Moeder Maria is het type wedu- we waar Paulus in vers 4 op doelt. 'Maar indien een weduwe kinderen of kleinkinderen heeft, laten zij dan eerst aan het vorig geslacht vergelden wat zij hun te danken hebben, want dit is wel- gevallig aan God.' Zoals moeder Maria zelf door haar ouders (het vorige geslacht) is grootgebracht, zo mag zij nu voor het nageslacht zorgen. En die taak tot een goed einde brengen.

Van zo'n weduwmoeder zegt Paulus in vers 4: zij is geen alleenstaande weduwe. Ze komt

dus niet in aanmerking voor de erepositie van 'ware weduwe'. Moeder Maria's taak is 'aan eigen huis godsvrucht te beto- nen'. Letterlijk staat er: 'Laten zij leren eigen huis te vereren.' Zij is nog niet zo lang geleden christin geworden. Als weduwmoeder mag zij leren dat haar taak in haar huis en gezin op de eerste plaats komt. God heeft plezier in zo'n gezin! Ze hoeft geen andere taken in de gemeente op zich te nemen om mee te tellen. Haar huis en gezin is haar bijdrage aan de bouw van Christus' gemeente. De moederweduwe is zo een sterke schakel in de keten van de generaties.

Christenmoeders

Vrouw Sophia is nog altijd een knappe verschijning. Haar man is gestorven – hij was een stuk ouder – en heeft haar goed ver- zorgd achtergelaten. Sophia kan zich als vrouw laten zien in de stad! Ze vindt het evangelie van Christus mooi. Een prachtige gedachte: leven na de dood. Maar zij is nog niet oud en geniet van het leven.

Op de dag van de Heer gaat ze trouw naar de samenkomst. Fijn, zo'n hechte band als zij met elkaar hebben. En misschien zie! een knappe weduwnaar haar wril! Door de weeks bezoekt vrouw Sophia het amfitheater. Als chris- tin mag je toch wel onder de men- sen komen en naar de atleten kij- ken? En de kinderen ...? Och, de bedienden zorgen goed voor hen. Ze hoeft toch niet altijd thuis te zitten?!

Vrouw Sophia is een voorbeeld van het derde type weduwe dat Paulus aanstipt. Werkelijk alleen- staande weduwen hebben al hun hoop op God gevestigd. 'Maar zij die een los leven leidt, is levend dood' (vers 6). Zij leeft, terwijl haar man gestorven is, maar ze is 'dood' als zij voor zichzelf leeft.

Voor haar eigen genoegens. Paulus maakt dat vervolgens concreet door op de primaire taak van een christenmoeder te wijzen. Als zij (als weduwe) haar huis en kinderen niet verzorgt 'dan heeft zij het geloof verloochend en is zij erger dan een ongelovige' (vers HJ. Wie verwaarloost er nu zijn eigen gezin? Zelfs de heidenen niet. Zo'n vrouw mag beslist geen erepositie in de christelijke kerk innemen! Het zou de gemeente in de stad een slechte naam bezorgen. Eerst moet de primaire taak van opvoeding en zorg cervol afgesloten zijn.

Erelijst

Ik tekende drie portretten: **zuster Nymfa**, **moeder Maria** en **vrouw Sophia**. Alle drie weduwe, maar in een verschillende positie. De alleenstaande weduwe heeft geen taak meer in eigen gezin. De **moederweduwe** heeft haar handen nog vol en *dient* zo haar Heer en Heiland. De christenweduwe laat die primaire taak niet los om **zelf** voor het leven te genieten. **Het** zijn deze drie types die we in 1 Tim. 5:3-8 tegenkomen. Nu keren we terug tot de vraag: was er in Efeze (en eventueel andere gemeenten) een stand of ambt van 'alleenstaande weduwen'? De duidelijkste aanwijzing staat in vers 9. Direct na zijn beschrijving van de onderscheiden situatie van weduwen. 'Als weduwe kom in aanmerking ...' Dat werkwoord kan betekenen: *recruteren, noteren of aanwijzen*. Vergelijkbaar met het opstellen van een lijst kandidaten, zoals wij dat doen voor verkiezingen. Wie op de lijst komt moet aan bepaalde criteria voldoen. Zulke criteria somt Paulus vervolgens ook op. Het **kan** dus niet gaan om **een** lijst van alle weduwen in de gemeente, want daar is maar één criterium voor, namelijk het overlijden van de

echtgenoot. Het moet wel om een bijzondere groep uit de weduwen gaan. In vers 9 kunnen we dan ook beter vertalen met: 'Als 'alleenstaande weduwe' kom in aanmerking ...'

Dat niet elke weduwe automatisch in aanmerking komt blijkt ook uit vers 11: welke weduwe komen sowieso **niet** in aanmerking? 'Wijs jonge weduwen af. Afwijzen, **niet** absoluut, maar wel die speciale positie betreft. De kans is groot dat een jonge weduwe hertrouwt. Een nieuw huwelijk betekent een nieuwe taak, een Ruis, mogelijk meer kinderen om groot te brengen. Paulus schrijft zelfs heel stellig: 'Ik wil dat jonge weduwen (opnieuw) huwen, kinderen krijgen, haar huishouden leiden ...' (vs. 14). Haar eretaak is vrouw en moeder te zijn. Maar het is voor jonge weduwen nog geen tijd om op de erelijst van 'alleenstaande weduwen' bijgeschreven te worden.

Dat het om een speciale positie in de gemeente gaat, blijkt tenslotte uit het verband. In 5:1-2 benoemde Paulus de houding die Timoteus in moet nemen tegenover oude en jonge mannen, oude en jonge vrouwen. Vervolgens benoemt hij de bijzondere 'eer' voor de alleenstaande weduwen. Direct na deze passage noemt hij de oudsten die 'dubbele eer' waard zijn, namelijk zij die goede leiding geven en bovendien zich bijzonder inspannen voor de prediking en het onderwijs. De eer hangt dus samen met inzet en erkenning van het werk. Ook voor weduwen was er een erepositie.

Ereplaats

Waartoe dient zo'n erelijst met 'alleenstaande weduwen'? Dat het om 'eer' gaat is van het begin af duidelijk, want Paulus begint het hele gedeelte zo: 'Houd als weduwen in ere wie werkelijk

alleenstaand is' (5:3). Maar **wat** houdt die eer concreet in? Vanouds werd gedacht aan verzorging. Een weduwnaar kan zich in de maatschappij vaak wel staande houden, maar een weduwe verliest alle sociale bescherming als haar man sterft. In vers 16 zal Paulus iets over financiële ondersteuning schrijven.⁴ 'Als een gelovige man [zo staat het in de meeste handschriften van het NT] of vrouw weduwen bij zich heeft, laten zij die ondersteunen, zodat de gemeente er niet door bezwaard wordt; dan kan deze de werkelijke weduwen ondersteunen.' Het 'hebben' van weduwen ziet waarschijnlijk op het bezit van slaven en slavinnen. De christen meester of meesteres zal zich om deze oude zusters in Christus bekommeren. J. van Bruggen heeft erop gewezen dat Paulus pas aan het eind van de passage, in vers 16, de verzorging van de weduwen benoemt. Maar de verzen 9-15 kunnen niet primair over geldelijke steun gaan. Het 'in ere houden' van 5:3 wordt in 5:9v uitgewerkt: dat kan Timoteus als voorganger doen door weduwen, die alleenstaand zijn én bepaalde voorwaarden voldoen, een erepositie te geven.' Een erepositie die ook een **taak** in de gemeente inhoudt. Aan het eind van de passage blijkt dan dat zo'n eretaak in de kerk ook een mate van verzorging in financieel opzicht kon inhouden. Als zo'n alleenstaande weduwe dat nodig had, kon ook zij rekenen op de nodige ondersteuning vanuit de gemeente. Een rijke alleenstaande weduwe heeft geen steun nodig, maar kan wel voor een eretaak in aanmerking komen.

Vertaling

Toen ik over 1 Tim. 5 in ons plaatselijk kerkblad schreef, merkte ik: je moet een grote vertaalslag maken van dit bijbelge-

deelte over de 'ware weduwe' naar vandaag. Zelfs met alle tekstuitleg kregen weduwen nog de indruk: is mijn weduwschap niet erg genoeg? Moet ik aan allerlei voorwaarden voldoen? Ondanks de heldere exegese van J. van Bruggen is 1 Tim. 5 een onbekend en ontoegankelijk bijbelgedeelte. Predikers doen er goed aan eerst ruimt tijd te nemen om over het weduwschap op **zich** te spreken en zo – vanuit de hoorder – te benoemen a. hoe Paulus over de plaats van de werkende weduwe in familieverband spreekt en b. dat hij sommigen, de werkelijk alleenstaande weduwen, in een speciale taak bezig ziet. Het enorme sociale verschil tussen toen en nu is: veel weduwen maakten in de tijd van het NT deel uit van het gezinsverband, terwijl de oudere weduwe nu haast per definitie eenzaam is. Des te meer reden om na te denken over de plaats van oudere vrouwen (en mannen) in de gemeente van Christus. In mijn laatste bijdrage hoop ik de bespreking van 1 Tim. 5 af te ronden. Dan komen vooral de verzen 9-15 aan de orde: over het profiel van de 'alleenstaande weduwe' en haar taak in de gemeente.

Overzicht van de serie schriftstudies

- * Profeterende vrouwen 1: 1 Kor. 11-14
- * Profeterende vrouwen 2: 1 Kor. 14:34-36
- * Profeterende vrouwen 3: Hand. 21:9-14
- * Biddende vrouwen 1: 1 Tim. 23-12
- * Biddende vrouwen 2: 1 Tim. 2:13-15
- * Verkondigende vrouwen: Rom. 16; Fil. 4
- * Pastorale vrouwen: 1 Tim. 5:1-2; Tit. 2:3-5
- * Dienende vrouwen 1: 1 Tim. 3:11; Rom. 16:1-2

- Dienende vrouwen 2: 1 Tim. 5:3-8
- * Dienende vrouwen 3: 1 Tim. 5:9-1h

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

Het is opvallend hoeveel boeken over de plaats van de vrouw in de gemeenre voorbijgaan aan 1 Tim. 5, zelfs een omvattende studie met vele auteurs als *Recovering Biblical Manhood & Womanhood: A response to Evangelical Feminism* (ed. John Piper – Wayne Grudem) (Wharton Ill: Crossway Books, 1991)

Wie nader over de geschiedenis van de uitleg van 1 Tim. 5 wil meten leze *Elsie Ann McKee, John Calvin and the diaconate and Liturgical Almsgiving* (Genève: Librairie Droz, 1984), 205-220

J. van Bruggen, *Ambten in de apostolische kerk. Een exegetisch mozaïek* (Kampen: J.H. Kok, 1984), 119-140. Daarnaast legde ik Bonnie Bowman Thurston, *The Widows: A Women's Ministry in the Early Church* (Minneapolis: Fortress Press, 1989). Zie voor de sociale positie van weduwen in de Griekse, Romeinse en Joodse wereld *The Widows*, 10-17. Dit boek beschrijft de geschiedenis van de weduwstand in de eerste drie eeuwen.

George en Dora Winston spreken van een ereloon of honorarium voor deze weduwen, passend bij hun taak (*Vrouw in de gemeente van Christus*, 425). Ook Bonnie Bowman Thurston wijst erop dat het Griekse *timè* (eer) vaak voor financiële beloning gebruikt wordt (a.w., 44v).

J. van Bruggen maakt onderscheid tussen de 'werkelijke weduwen' in het algemeen, zoals zij in vers 3 ('als voorwerp van eeri en zonder onderscheid naar leeftijd of vroeger gedrag') en 16 ('opnieuw ontbreekt dan elke begrenzendende aanduiding') worden genoemd. Een selectie uit die categorie die aan de criteria van vers 9-10 voldoet (a.w. 129-130). Is dat terecht? *Mijns inziens* is de 'weduwe' van vers 9-10 in Paulus' gedachtengang identiek met de vrouw die Paulus in vers 3 en 5 getypeerd heeft als 'werkelijk alleenstaand'. In de verzen 4-8 is zij onderscheiden van de weduwen die juist in die strikte zin als 'alleenstaand' kunnen gelden. In vers 1h moet Paulus opnieuw de aanscherping 'ware' toevoegen, omdat hij in het begin van dit vers over zorgbehoeftige weduwen in het algemeen schreef. *Mijns inziens* liggen in het woordje 'eer' haar bijzondere taak en financiële steun dichtbij elkaar

Geerds Consult → Creatief en toekomstgericht

- * coaching & supervisie
- * loopbaan- en outplacementbegeleiding
- * conflicthantering en -bemiddeling

Drs. J.F. (Koos) Geerds - Wicherscrf 19 - 7722 AT Dalfsen
Tel. 0529-432766; E-mail: geerdsconsult@wxs.nl

DE BOODSCHAPPER EN DE BOODSCHAP

Gerard Markerink

evangelisatie en zending

John en Bill. Hun leeftijden zijn 26 en 27. Zij zitten in hun carrièrefase. De één is docent wiskunde, de ander projectleider bij een grote bouwfirmat. Twee jaar van hun jonge leven stellen zij beschikbaar om mensen te bezoeken, om in de huizen het Evangelie uit te leggen. In 1960 telde hun kerk 7,5 mln leden, Nu 10 mln. Jaarlijks trekken 60.000 jonge mensen van hun kerk de wereld in, twee aan twee bezoeken zij mensen en vertellen hun boodschap. Voordat ze vertrekken ontvangen ze 3 maanden training. Hun kerk groeit harder dan MacDonalds. Elke dag komen er 800 leden bij. Elke dag worden ergens in de wereld 2 kerken gesticht, Een Gereformeerd kerkverband? Was het maar zo. Het is de Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen (Mormonen). Wat kunnen wij van hen leren?

Onze samenleving overstelpt ons met informatie. Daaruit selecteren wij wat relevant is en wat niet. Het gros gaat de prullebak in. Hoe kan het Evangelie van Christus door zo'n informatiegeweld voet aan de grond krijgen bij het publiek?

Vorig jaar heb ik twee artikelen geschreven over Kerk en Marketing'. Dat ging voornamelijk over versterking van het imago van de kerk. De kerk heeft positieve beeldvorming nodig en de kerk moet proberen de spil in een netwerk te worden, waardoor persoonlijke contacten ontstaan om het Evangelie over te kunnen dragen. In dit artikel gaan wij het persoonlijke contact à la John en Bill nader bekijken.

Persoonlijke verkoop

Wat mij opvalt in de marketingwereld is, dat de meest effectieve

manier die tot resultaten leidt is: persoonlijke verkoop. Hoe worden auto's verkocht? Via grote advertentie campagnes en tv spots komt het merk in beeld. Dit moet bekendheid en vertrouwen opwekken. Een dergelijke campagne leidt zelden tot koop, wel tot de beïnvloeding van keuzes. De **koop** gebeurt in de garage, waar de verkoper een persoonlijke relatie aangaat. Uit onderzoek blijkt dat de persoonlijkheid van de verkoper doorslaggevend is bij de keuze door een klant. Onlangs stond in het vaktijdschrift Sales Management het verhaal van iemand die in Brabant een VW dealer bezocht. Er stonden 4 verkopers in de showroom die allen met eigen dingetjes bezig waren, maar geen acht sloegen op de potentiële koper. De koper, die f 40.000 te besteden had verliet zonder te zijn aangesproken de showroom.

In de kerk is het vaak al niet anders. Toen ik enkele jaren geleden voor onze beroepingscommissie op strooptocht was, was er slechts één kerk waar warme belangstelling voor mij en mijn vrouw was. Dat was in Capelle aan den Ussel waar wij een gastpredikant wilden beluisteren. Complimenten aan Capelle! Het lijkt op veel plaatsen een gereformeerde gewoonte naast iemand in de kerkbank te gaan zitten zonder belangstellend te vragen wie hij/zij is. Foute boel dus.

Kracht van kerk: vrijwilligers

Persoonlijke verkoop werkt. Een restaurant, dat moeite heeft klanten te vinden en dan op het idee komt vertegenwoordigers langs de deuren te sturen om maaltijdcoupons te verkopen scoort. Met als gevolg dat twee weken later zijn restaurant plotseling volstroomt.

Nu is het probleem in de marketingwereld dat persoonlijke verkoop duur is. Pennen verkopen door persoonlijke verkoop is niet rendabel. In de kerk ligt dat anders. Daar is een korps aan vrijwilligers, dat geen betaling vraagt. De vrijwilligers zijn in staat actief op anderen af te stappen om hen het Evangelie te presenteren. Probleem is alleen: hoe motiveer je vrijwilligers om voor hun Heiland als boodschapper op te treden? En als hij daar dan toe bereid is, weet hij dan wel wat en hoe hij het moet vertellen? Weet hij wel welke vragen hij moet stellen?

Hoe tot geloof gekomen

Dat de rol van mensen belangrijk is blijkt uit onderzoek onder jongeren. De aanwezigheid van de 'significante ander' is belangrijk bij het vinden van God. God werkt door middel van mensen, aldus Hijme Stoffels. In het boek *De Gevonden Vader*² staan 12 interviews met jongeren over hoe zij God hebben leren kennen. Opmerkelijk is de rol die mensen daarin spelen. Hijme Stoffels constateert daarin: "Gerben loopt een meisje achterna en komt in een praise-bijeenkomst terecht. Louise krijgt een overwachte ontmoeting met een leraar om een conferentie van Youth for Christ bij te wonen. René wordt op het spoor gebracht door zijn beste vriend, die zelf weer via een vriendin en haar ouders tot geloof was gekomen. Cathy en Evelyn merken in de omgang van christenen onderling iets van de liefde van God".

Naar de mensen toe

Persoonlijk een boodschap aan de man brengen werkt. Petrus en Paulus deden dat. En 200 jaar later St. Servaas³, die als eerste de Lage Landen aandeed, ook. Nu doen de Mormonen dat en de Jehovah's Getuigen. E&R en Dabar doen het. In de zomer, wel meer geïntegreerd met ontspanningsactiviteiten.

Goede boodschappers met heldere boodschap

Ds. Bottenbleij uit Drachten⁴ stelt, dat voor een effectieve evangelieverkondiging het nodig is dat de kerk werkt aan:

1. de boodschappers;
2. de boodschap;
3. de levenswandel van de gelovigen.

De grootste kloof tussen de

wereld en de kerk ligt in de boodschapper, omdat hij/zij:

- niet wedergeboren is;
- slecht toegerust is;
- zijn/haar leven niet overeenstemt met de inhoud van de boodschap.

Daarom probeert men in de gemeente van ds. Bottenbleij goede boodschappers te ontwikkelen, die de Here Jezus persoonlijk kennen, die goede training ontvangen en vervolgens voortdurend toerusting verkrijgen (nazorg aan de boodschappers).

Voor de boodschappers zijn nodig de 3 K's:

- Kennis van de bijbel
Kennis van
communicatie-techniek.
- Kundigheid
Op een degelijke manier met de Bijbel kunnen omgaan (exegese/context).
- Karakter

Navolgers van Christus zijn; hun leven moet aanstekelijk werken op degenen die onderwijs ontvangen.

Tot zover ds. Bottenbleij.

Ontwikkeling naar 1 op 1

Tien jaar geleden waren wij goed in actie-evangelisatie. Marktkraampjes, advertentiecampagnes voor bijbelcursus, kindervakantieweken. etc. Toen wij merkten dat acties geen impact hebben, laat staan nieuwe contacten geïnteresserden gingen wij over tot relatie-evangelisatie. Er zijn talrijke cursussen op dit gebied. Vanuit relatie-evangelisatie is het middel van de Alpha cursus ontstaan en binnenkort hopen we met het nog eigenijdsder Emmaus aan de slag te kunnen.

Training

Wat mij nu opvalt is, dat we ons best wel veel roeren. Toch zijn wij er niet in geslaagd teams te

ontwikkelen in kerken die het Evangelie op vaardige wijze aan ongelovigen presenteren. Sinds een half jaar werken wij in onze gemeente met een training 'Evangelisatie Explosie'. Dit is een training die zich kenmerkt door intensieve begeleiding van de cursisten, zowel op de les als tijdens het gesprek in het veld. In de training leren wij het Evangelie te presenteren en de gesprekspartner uit te nodigen de zonden te belijden en zijn leven over te geven aan de leiding van Jezus Christus. Het wonderlijke is -wat ik tevoren nog nooit meegemaakt heb- dat het gebeurt dat de gesprekspartner daar inderdaad op ingaat. Zo'n gesprek wordt een heilig moment voor de evangelieverkondiger en de ontvanger. Ik zit dan te trillen op mijn stoel.

Van discussie naar presentatie

Voor mij is dit nieuw. Ik praat al meer dan 20 jaar met mensen over het geloof. Ik verbaasde mij de afgelopen jaren ook over de toenemende belangstelling voor het geloof onder onze bevolking. Maar al mijn praten bleef op discussieniveau steken. Onze nieuwe predikant ds. Jacob Glas introduceerde afgelopen jaar in onze gemeente de in vorige paragraaf genoemde training 'Evangelisatie Explosie'. Voorgaande jaren werkte hij ermee in de kerk van Almelo. Ik heb door de training het volgende geleerd:

1. hoe ik de kern van het Evangelie kan presenteren;
2. mensen te plukken uitnodigen deel te nemen aan een nieuw leven in Jezus Christus;
3. parate bijbelkennis,

De training slaagt alleen door goede en intensieve begeleiding. De trainer trok continu op met mij als cursist. Van meet af aan werden alle gesprekken, zowel

de proefgesprekken binnen de kerk als de gesprekken buiten de kerk, gevoerd onder begeleiding van mijn trainer.

Cursist wordt trainer

Mijn training is nu afgerond. ik mag weer twee andere mensen gaan trainen. Voordeel daarvan is, dat **ik** de lesstof nog een keer **weer** helemaal herhaal en verder uitdiep. In april verzorgens wij een intensieve training van een week **lang** aan enkele predikanten en één van vijf gemeenteleden. Komende herfst waarschijnlijk weer. De opzet is globaal: 's-ochtends lesstof bespreking, 's-middags siudcren, 's-avonds gesprekken voeren bij mensen thuis. De predikant en zijn gemcentlid kunnen dan vervolgens in hun eigen gemeente aan de slag.

Niet afwachten, er op af

Nu komen wij weer terug op wat ds. Bottenbleij wil: Goede boodschappers en hun krachtige en heldere boodschap.

Ik wil dit graag hcamen. Ik heb ervaren dat met goede boodschappers en een heldere boodschap mensen daadwerkelijk "ja" zeggen op de vraag of zij een nieuw leven met Jezus Christus willen beginnen. Hoewel John en **Bill** een ander geloofs-goed aanhangen, kunnen **wc** van hen leren dat het zinvol is naar mensen toe te gaan in plaats van op mensen te wachten.

Gerard Markerink (g.markerink@fil-ternet.nl) is in het dagelijks **leven** zelfstandig marketingadviseur. Hij is lid van de Gereformeerde Kerk (vrij-gemaakt) van Maastricht. Hij maakt **deel** uit van het kader van GemeenteNproject (www.GemeenteNproject.nl) en **k** door de kerken van het Zuiden afgevaardigd naar de Generale Synode van Zuidhorn

Reformatie 2001, nr 14 en 15

² *De Gevonden Vader*, Betty Heynis, Kok-Voorhoeve, 1996, ISBN 90 297 1306 X; Met deskundigen commentaar van drs. Geert-Jan Blanken, cultuursocioloog; dr. Rens Filius, godsdienstpsycholoog; drs. Kees Geluk, theoloog; drs. René van Loon, evangelistiek; drs. Ad de Regt, communicatiewetenschapper.

⁴ Rond het jaar 300 leerde ons land het evangelie kennen door rondtrekkende missionarissen. De bekendste daarvan is St. Servaas. Hij was bisschop van Tongeren. Van Tongeren plaatste hij de **bisschopszetel** over naar Maastricht. Hij is op 13 mei 384 gestorven en begraven op een plek bij het huidige Vrijthof te Maastricht. Boven zijn graf is de St. Servaas basiliek gebouwd. Ter vergelijking, de onder ons meer hekkende Willibrord leefde veel later 657-739. Ook Bonifatius leefde rond 700

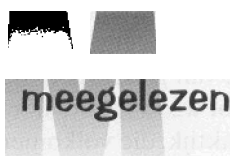
⁴ Conferentie de Boodschap en de Kloof, 7 nov 1997

Evangelisatie Explosie is ontwikkeld in de Presbyteriaanse Kerk van Fort Lauderdale in Florida. De ontwikkelaar is dr. D. James Kennedy

Lied van de week 17 maart

Voor zondag 17 maart staat gezang 175 uit het Liedboek voor de Kerken op het rooster. Dit lied is al eerder aan bod geweest. Een bespreking heeft gestaan in De Reformatie, jaargang 75, nummer 23.

G.J. van Middelkoop

Morsen met water?

In *Confessioneel* van 24 januari vraagt dr. E.S. Klein Kranenburg zich af, of de Hervormde Kerk wel zo door moet gaan met de praktijk van de kinderdoop als het in veel gevallen gaat:

Ik heb de werkelijke dooppraktijk van de SoW-kerken niet helemaal scherp voor ogen, maar uit ervaring weet ik dat nogal wat kinderen, afkomstig uit weinig of nauwelijks meelevende gezinnen, het sacrament van de doop ontvangen. De ontroering bij de grootouders is vaak groot tijdens de doopdienst, maar de christelijke opvoeding - liever gezegd: *de opvoeding tot christen* - door de ouders is een moeizame geschiedenis, wanneer één van hen geen enkele kerkelijke binding heeft **en** de andere (in de meeste gevallen de moeder) slechts een **vaag** vermoeden heeft van een *persoonlijk bijbels geloofsleven*. Daar komt bij dat in toenemende mate doopouders niet meer te bewegen zijn tot deelname aan de belijdeniscatecheze, zoals dit bij de Gereformeerde Kerken nog lange tijd een voorwaarde was, zodat **bezinning op de eigen geloofstraditie die als stimulans voor de christelijke opvoeding zou kunnen dienen**, achterwege blijft. Waar we daarom in de toekomst mee moeten rekenen is het gegeven dat, naast een ongekende leegloop van de Nederlandse kerken, - want de **grote exodus moet nog komen** - er straks een grote schare van gedoopte jongeren zal zijn, volslagen onbe-

wust van hun doop en zo wel: nauwelijks nog aanspreekbaar op dit ontvangen teken en zegel van Gods verbond. 'Gods verbond? Nooit van ghnord.' De vraag is of we met deze liberale dooppraktijk, die volkomen op pastorale leest is geschoeid en weinig meer van doen heeft met theologische beslissingen, de gemeente van Jezus Christus een dienst bewijzen en serieus nemen. En worden de doopouders eigenlijk wel serieus genomen, die op zondagmorgen onder kerktijd met hun gedoopte kroost de eendjes in de dorpsvijver staan te voeren? Wordt er momenteel hier en daar niet teveel met doopwater gemorst?

Predikant en prediking

In De *Wekker* van 21 december schreef ds. I. Jonkman over de voorrang die de predikant in zijn takenpakket moet geven aan de prediking:

Het is aan de preken te merken of de predikanten voldoende tijd en ruimte hebben om zich grondig in het Woord te verdiepen. De gemeente merkt vrij snel of er stilstand is dan wel of er zelfs een begin van achteruitgang is. Gelukkig de predikant, die in zijn gemeente lieve broeders en zusters heeft die hem er op liefdevolle, geestelijke wijze op wijzen. Welke kerkenraad heeft in het profiel voor de door hem gewenste predikant staan dat zijn dominee zich *allereerst* heeft te verdiepen in het Woord? De verzakelijking slaat ook op de kerkenraden toe. En wat de raden dan niet voor elkaar krijgen, dat moet de dominee dan maar doen. Dat is het goede paard achter de gemeentelijke wagen spannen! Welke kerkenraad bewaakt en verzorgt de predikant zo, dat deze kan voldoen aan het voorrecht om mede namens en vooral ten dienste

van de gemeente zich in her Woord te verdiepen om zo de gemeente te bouwen en te voeden? De schrijver van dit artikel behoort tot hen, die tendensen opmerken dat het managementsdenken zich ook gaat uitstrekken tot de predikanten. En als je er wat talent voor hebt, is het zo bezig zijn ook wel aardig werk. Maar als je niet oppast, gaat het spoedig ten koste van datgene wat voor de predikant het meest wezenlijke is, wat de kern van zijn roeping is: namelijk de Schriften te openen tot op Hem, van Wie alles getuigt en spreekt: de *Here* Jezus Christus. Wie van de predikant vraagt, dat hij meestal twee preken per zondag moet leveren, moet aanvaarden dat veel ander nuttig werk *niet* door hem kan worden gedaan. Daar zal de kerkenraad zelf mee bezig moeten zijn of er zorg voor dragen dat het door anderen wordt gedaan. Ik voer een krachtig pleidooi er voor dat de dienaren van het Woord ook dienaren van het Woord kunnen zijn. En de tijd die ze dan nog overhouden, is er voor de catechese (en in een grote gemeente voor een beperkt aantal uren!) en het bezig zijn in het pastoraal. Is de

dominee hiermee bezig, dan heeft hij nog tijd te kort. De ziel van een predikant kan ook verdorren en uitdrogen juist door de vele werkzaamheden. Het steeds maar moeten geven waartegenover veel te weinig persoonlijke voeding staat, leidt onherroepelijk vroeg of laat tot spanningen en problemen. Niet het verwachtingspatroon van de kerkenraad of van de gemeente is doorslaggevend maar dat wat God van ons vraagt. Hiermee zeg ik *niet* dat een kerkenraad of een gemeente geen goede verwachting van de dienaren van het Woord heeft. Maar het moet mij van het hart dat ik symptomen bespeur die de predikant dreigen te beroven van zijn meest eigenlijke werk, waarin alle vreugde samenkomt: het zich ingraven in de Schriften en die daarna te openen voor de gemeente. Dan zal de gemeente delen in de vreugde van de opening van het Woord en dat is op zijn minst de helft van alle gemeentecopbouw!

Een vertelbijbel in
het Indonesisch!
Steun het
CeriA-project

Giro 566557, DVN, Zwolle

postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 4270410
e-mail: dvn@gbouw.nl
postbank 566557

De Verre Naasten

HONGAARSE CHRISTENEN IN DE GEVANGENIS

P.W. de Graaff

boekbespreking

Eind 19^e eeuw is in de Hongaars Gereformeerde Kerk een reveil ontstaan. Deze opwekking is begonnen onder theologische studenten in Budapest. Drijvende kracht achter deze heweging was Aladar Szabó. Met anderen verzette hij zich tegen het cultuur-protestantisme van zijn tijd. Rijkbelkningen weiden opgezet om samen de bijbel te hestuderen en te bidden.

Deze heweging kwam later in contact met de Schotse zending die onder de Joden in Budapest werkte. En via de Schotten kwamen er contacten met nog weer andere organisaties. Daaronder ook de Amerikaanse organisatie met de naam Christian Endeavour, afgekort CE. Mede door het contact met Christian Endeavour ging het Hongaarse reveil zich ook verder organiseren onder de naam Bethania Vereniging. Overigens werd ook de naam CE Verbond wel gebruikt. Deze naam heeft op de duur zelfs de overhand gekregen. Althans in Zevenburgen, dat deel van Roemenië waar overwegend Hongaren wonen. En over dit gebied gaat het in het boek dat hier wordt besproken.

securitate

Het CE Verbond werd in 1948 door de communisten verboden in Roemenië. De leden zetten hun activiteiten evenwel ondergronds voort. En dat heeft menig-jaren gevangenschap en dwangarbeid opgeleverd. De Securitate dacht dat het CE Verbond (de Bethanisten) het bestuur vormde van de Geref.

Kerk. Door de leiders van het CE Verbond uit te schakelen meende men de macht van de Geref. Kerk te kunnen breken. Daarbij konden men zich niet voorstellen dat de Bethanisten alleen maar bij elkaar kwamen om over het geloof te spreken en niet over politiek te praten. Men dacht met een anti-socialistisch complot te maken te hebben. En zo kwamen vele Bethanisten in gevangenis-sen en strafkampen, midden tussen allerlei andere mensen die van staatsvijandelijke activiteiten werden verdacht.

in banden en gevangenis

Stichting Kom over En Help heeft een boek uitgegeven met daarin negentien persoonlijke verhalen van gereformeerde mannen en vrouwen die vanwege het geloof in de gevangenis hebben gezeten. Van allen is een foto opgenomen. De inleiding en het nawoord zijn geschreven door ds Ferenc Visky die een belangrijke rol heeft gespeeld binnen het CE Verbond. Verschillende documenten met betrekking tot zijn verbanning en vrijlating zijn ook in het boek afgedrukt.

De verhalen laten zich moeilijk kort samenvatten. Het zijn onderling verschillende verhalen. Stuk voor stuk sober geschreven en getuigenissen van een sterk geloof. Het doet inderdaad denken aan wat geschreven staat in Hebreëen 11 over de geloofsgetuigen. Opvallend is de vroege die men beleefde aan het met elkaar spreken over de Here en zijn beloften. En dat ondanks pijn, ziekte, honger, vermoeidheid en vreselijke

kou. Meditaties werden gehouden aan de hand van bijbelteksten die men uit het hoofd kende. Ook onderwees men elkaar in allerlei vakken en talen.

Ds Sándor Karczagi schrijft in dit verband: "ik ben ervan overtuigd dat de intellectuele elite in deze jaren in de gevangenis zat en daar een vruchtbaarder leven leidde dan degenen die in vrijheid leefden. We konden in gevangenschap openlijk met elkaar praten en dat durfden de mensen die in vrijheid leefden niet (65).

Al met al een boek dat indruk maakt en zeker ook tot nadenken stemt. Het is nog niet zo lang geleden dat zich dit heeft afgespeeld. Verschillende personen die in dit boek ter sprake komen, zijn nog in leven. Het bepaalt ons opnieuw bij het grote voorrecht om in vrijheid ons geloof te mogen belijden. Tegelijk is het een appel die vrijheid dan ook goed te gebruiken en niet te vergeten dat er tot de dag van vandaag elkeen in de wereld medechristenen in de gevangenis zitten om het geloof.

Ds. L. W. de Graaff is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hattem-Centrum

N.a.v.: *In banden en gevangenis. Hongaarse christenen onder het communisme in Roemenië. Negentien persoonlijke verhalen over Gods trouw*
Uitg. Stichting Kom Over En Help.
Postbus 138, 3860 AC Nijkerk
ISBN 989015208-3
255 pag., prijs euro 8.85 (fl. 19,50)

Persberichten

Psalmenexpositie Nederlands Bijbelgenootschap

Binnenkort komt het Nederlands Bijbelgenootschap in Gouda met de Psalmenexpositie. In de St. Jan is van 6 t/m 30 maart 2002 een groot aantal unieke uitgaven van psalmboeken te zien, van de allervroegste uit de tijd van de Reformatie tot moderne bewerkingen en vertalingen. Het betreft een particuliere verzameling, waar menige universiteitsbibliotheek jaloers op is. Bovendien worden etsen van Marc Chagall en andere schilders getoond die psalmen als onderwerp hebben.

De expositie gaat twee jaar door het land en trok reeds sterk de aandacht in de Dmkerk te Utrecht, de Laurenskerk in Rotterdam en in andere plaatsen. Rondom de tentoonstelling worden tal van activiteiten georganiseerd, zoals muziekvoeringen, lezingen en andere bijeenkomsten, die overal veel bezoekers trekken. Voor de tentoonstelling zijn aanvragen vanuit het buitenland zoals Luid-Afrika en Japan.

Het materiaal komt uit de privécollectie van de in Vlaanderen woonachtige Gert-Jan Buitink. Hij heeft zijn bezit lijdelijk in bruikleen gegeven aan het NGB. De vele exclusieve uitgaven worden getoond in vitrines met kleurrijke achtergronden. De ongeveer 300 tentoongestelde psalmboeken zijn rijk gevarieerd: psalmen in oude en nieuwe talen, psalmen in een katholieke of calvinistische traditie, psalmen als curiosa, etc. Naast boeken worden de psalmen ook in beeld gebracht in olieverfschilderijen van Renaat Roschaert, aquarellen van Leen van

Tichelen en bronzen beeldjes van kunstenares Caról Cairns te Gouda.

Een speciale bockuitgave Het verhaal van de psalmen vergezelt de tentoonstelling. Nu reeds is er een tweede herziene en uitgebreide druk van verschenen. Het boek bevat tevens de catalogus van de tentoongestelde werken. Het is ook te bestellen bij het NGB, tel. (023) 514 61 68 of e-mail: JvdVeen@bijbelgenootschap.nl. De prijs bedraagt slechts € 5,- per stuk.

Voor meer informatie NGB werkgroep: Tel. (0182) 53 76 51 of 51 42 38.

Deputaten-rapporten

Recent zijn verschenen een aanvullend rapport van deputaten Kerkrecht en kerkorde en een tweede aanvullend rapport van deputaten Kerkelijke Eenheid ten behoeve van de synode van Zuidhorn.

Deze rapporten worden niet naar de kerken gestuurd maar zullen wel geplaatst worden op de website van de kerken, www.gkv.nl.

Namens deputaten generaal-synodale publicaties,
D. van Dijk

MET HART EN HANDEN

POSTBANK 56 65 57

Woord en Daad gaan hand in hand bij de uitvoering van DVN-werk. De Verte Naasten werkt aan duurzame oplossingen, meestal in samenwerking met de Zending. Daar komt je verre naaste verder mee. Help mede-christenen in Indonesië, Zaïre, Zuid-Afrika, Curaçao, Filippijnen en Bénin. Met hart en handen!

ING-BANK 66 18 48 825

De Verte Naasten
Zwolle / Telefoon 038 4 21 05 55

W

HANDBOEK 2002

Van de Gereformeerde Kerken
in Nederland

Verschenen

Verkrijgbaar bij de boekhandel
en de uitgever.

e 9,30

Een nuttig en uitgebreid naslagwerk, een rijke bron van informatie over en voor het kerkelijk leven. Met opname van veel e-mail adressen. Het statistisch jaaroverzicht is bijgewerkt tot 1 oktober 2001. Het uitgebreide jaaroverzicht is verzorgd door eindredacteur ds. J.H. Kuiper.

Uitgave: Print Media BV, postbus 7, 9780 AA Bedum.
Tel. 050-3012144. E-mail: Handboek@scholma.nl